

KOMMISJONSBESLUTNING (EU) 2016/611**2017/EØS/36/51**

av 15. april 2016

om referansedokumentet om beste miljøstyringspraksis, sektorspesifikke indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet for turistsektoren i henhold til forordning (EF) nr. 1221/2009 om frivillig deltaking for organisasjoner i ei fellesskapsordning for miljøstyring og miljørevisjon (EMAS)*[meddelt under dokument K(2016) 2137](*)*

EUROPAKOMMISJONEN HAR —

under henvisning til traktaten om Den europeiske unions virkemåte,

under henvisning til europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1221/2009 av 25. november 2009 om frivillig deltaking for organisasjoner i ei fellesskapsordning for miljøstyring og miljørevisjon (EMAS), og om oppheving av forordning (EF) nr. 761/2001 og kommisjonsvedtak 2001/681/EF og 2006/193/EF⁽¹⁾, særlig artikkel 46 nr. 1, og

ut fra følgende betraktninger:

- 1) Forordning (EF) nr. 1221/2009 fastsetter en forpliktelse for Kommissjonen til å utarbeide sektorvise referansedokumenter for spesifikke virksomhetssektorer i samråd med medlemsstatene og andre berørte parter. Disse sektorvise referansedokumentene er nødvendige for å medvirke til at organisasjonene lettere kan konsentrere seg om de viktigste miljøaspektene i en bestemt sektor og gjøre det mulig å vurdere, rapportere om og forbedre organisasjonenes miljøprestasjon. De skal inneholde beste miljøstyringspraksis, indikatorer for miljøprestasjon og der det er aktuelt, standardverdier for referansemåling av beste kvalitet og klassifiseringsordninger som viser miljøprestasjonsnivåene i disse sektorene.
- 2) Kommissjonens melding om utarbeiding av en arbeidsplan med en veiledende liste over sektorer for vedtakelse av sektorvise og sektorovergripende referansedokumenter, i henhold til forordning (EF) nr. 1221/2009 om frivillig deltaking for organisasjoner i ei fellesskapsordning for miljøstyring og miljørevisjon (EMAS)⁽²⁾, inneholder en arbeidsplan og en veiledende liste over sektorer som har prioritet ved vedtakelse av sektorvise og sektorovergripende referansedokumenter, herunder turistsektoren.
- 3) Tiltakene fastsatt i denne beslutning er i samsvar med uttalelse fra komiteen nedsatt ved artikkel 49 i forordning (EF) nr. 1221/2009 —

TRUFFET DENNE BESLUTNING:

Artikkel 1

Det sektorvise referansedokumentet om beste miljøstyringspraksis, sektorspesifikke indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet for turistsektoren er fastsatt i vedlegget.

(*) Denne unionsrettsakten, kunngjort i EUT L 104 av 20.4.2016, s.27, er omhandlet i EØS-komiteens beslutning nr. 195/2016 av 23. september 2016 om endring av EØS-avtalens vedlegg XX (Miljø), ennå ikke kunngjort.

⁽¹⁾ EUT L 342 av 22.12.2009, s. 1.

⁽²⁾ EUT C 358 av 8.12.2011, s. 2.

Artikkel 2

EMAS-registrerte organisasjoner i turistsektoren skal ta hensyn til dette sektorvise referansedokumentet og bør derfor:

- bruke relevante elementer i det sektorvise referansedokumentet når de utarbeider og gjennomfører sin miljøstyringsordning på grunnlag av miljøgjennomgåelsene,
- vise i miljøredegjørelsen hvordan de relevante sektorspesifikke indikatorene for miljøprestasjon, beste miljøstyringspraksis og standardverdiene for referansemåling av beste kvalitet som er beskrevet i det sektorvise referansedokumentet, har blitt brukt til å identifisere tiltak og handlinger, og eventuelt foreta prioriteringer med sikte på å bedre sin miljøprestasjon.

Artikkel 3

Det er ikke obligatorisk for EMAS-registrerte organisasjoner å oppfylle standardverdiene for referansemåling av beste kvalitet i henhold til det sektorvise referansedokumentet ettersom EMAS er en frivillig ordning, og overlater til organisasjonene selv å vurdere om standardverdiene for referansemåling er rimelige for dem med hensyn til kostnader og nytte.

Denne beslutning er rettet til medlemsstatene.

Utferdiget i Brussel, 15. april 2016.

For Kommisjonen

Karmenu VELLA

Medlem av Kommisjonen

VEDLEGG

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.	Innledning	357
2.	Virkeområde	360
3.	Beste miljøstyringspraksis, sektorspesifikke indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet for turistsektoren.....	363
3.1.	Sektorovergripende spørsmål	363
3.1.1.	Gjennomføring av miljøstyringsordningen	363
3.1.2.	Forvaltning av forsyningskjeden	363
3.2.	Forvaltning av reisemål.....	364
3.2.1.	Strategiske utviklingsplaner for reisemål	364
3.2.2.	Bevaring og forvaltning av biologisk mangfold.....	364
3.2.3.	Infrastruktur og tjenesteyting	365
3.3.	Reisearrangør- og reisebyråvirksomhet.....	365
3.3.1.	Reduksjon og begrensning av transportvirksomheters miljøvirkning	365
3.3.2.	Fremming av leverandører av overnattingstjenesters miljøforbedring	366
3.3.3.	Fremming av reisemåls forbedring.....	367
3.3.4.	Utvikling og fremming av egnede turispakker og oppfordring til mer bærekraftig turistatferd	367
3.3.5.	Effektiv detaljist- og kontorvirksomhet.....	368
3.4.	Minimalisering av vannforbruket ved anlegg for overnattingsgjester	368
3.4.1.	Overvåking, vedlikehold og optimering av vannsystemer	368
3.4.2.	Effektive sanitæranlegg i gjesteområder	369
3.4.3.	Effektiv rengjøring	369
3.4.4.	Optimert vaskerivirksomhet i liten skala.....	370
3.4.5.	Optimert vaskerivirksomhet i stor skala eller utkontraktert vaskerivirksomhet	370
3.4.6.	Optimert behandling av svømmebassenger	371
3.4.7.	Gjenvinning av regnvann og gråvann.....	371
3.5.	Håndtering av avfall og spillvann ved anlegg for overnattingsgjester.....	372
3.5.1.	Avfallsforebygging	372
3.5.2.	Sortering av avfall og levering for gjenvinning.....	372
3.5.3.	Rensing av spillvann	372
3.6.	Minimering av energiforbruket ved anlegg for overnattingsgjester	373
3.6.1.	Systemer for overvåking og forvaltning av energi	373
3.6.2.	Forbedret klimaskjerm	373

3.6.3. Optimerede varme-, ventilasjons- og klimaanlegg.....	374
3.6.4. Effektiv anvendelse av varmepumper og geotermisk oppvarming/kjøling	374
3.6.5. Effektiv belysning og effektivt elektrisk utstyr	375
3.6.6. Fornybare energikilder	375
3.7. Restauranter og hotellkjøkken.....	376
3.7.1. Miljøvennlig innkjøp av næringsmidler og drikkevarer	376
3.7.2. Håndtering av organisk avfall	376
3.7.3. Optimeret oppvask, rengjøring og bearbeiding av næringsmidler	376
3.7.4. Optimeret matlaging, ventilasjon og kjøling	377
3.8. Campingplasser.....	377
3.8.1. Miljøopplæring av gjestene.....	377
3.8.2. Miljøstyring av utendørsområder	378
3.8.3. Energieffektivitet og anlegg for fornybar energi på campingplasser.....	378
3.8.4. Fornuftig bruk av vann på campingplasser	379
3.8.5. Minimering av avfall på campingplasser	379
3.8.6. Naturlige svømmebassenger	380
4. Anbefalte sektorspesifikke sentrale indikatorer for miljøprestasjon.....	381

1. INNLEDNING

Dette dokumentet er et sektorvist referansedokument (SRD) som er utarbeidet i henhold til artikkel 46 i forordning (EF) nr. 1221/2009 om frivillig deltaking for organisasjoner i ei fellesskapsordning for miljøstyring og miljørevisjon (EMAS)⁽¹⁾. Med henblikk på å lette forståelsen av det sektorvise referansedokumentet gir denne innledningen en oversikt over dokumentets rettslige grunnlag og anvendelse.

Dokumentet bygger på en detaljert rapport over vitenskapelige og politiske aspekter⁽²⁾ (rapport om beste praksis) som er utarbeidet av Institutt for teknologisk framtidsforskning (IPTS), som er et av de sju instituttene ved Europakommisjonens felles forskningssenter (JRC).

Relevant rettslig ramme

Fellesskapsordningen for miljøstyring og miljørevisjon (EMAS) ble innført ved rådsforordning (EØF) nr. 1836/93⁽³⁾ i 1993 med henblikk på frivillig deltaking fra organisasjoner. EMAS har deretter gjennomgått to større revisjoner:

— europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 761/2001⁽⁴⁾,

— forordning (EF) nr. 1221/2009.

(1) EUT L 342 av 22.12.2009, s. 1.

(2) Rapporten er tilgjengelig på JRC/IPTS' nettsted på følgende adresse: <http://susproc.jrc.ec.europa.eu/activities/emas/documents/TourismBEMP.pdf>. Konklusjonene om beste miljøstyringspraksis og gjennomførbarhet samt identifiserte spesifikke indikatorer for miljøprestasjon og standardverdiene for referansemåling av beste kvalitet i dette sektorvise referansedokumentet, bygger på resultatene som beskrives i rapporten over vitenskapelige og politiske aspekter. Alle bakgrunnsopplysninger og tekniske detaljer framgår av rapporten.

(3) Rådsforordning (EØF) nr. 1836/93 av 29. juni 1993 om frivillig deltaking for industriforetak i en miljøstyrings- og miljørevisjonsordning i Fellesskapet (EFT L 168 av 10.7.1993, s. 1).

(4) Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 761/2001 av 19. mars 2001 om frivillig deltaking for organisasjoner i en fellesskapsordning for miljøstyring og miljørevisjon (EMAS) (EFT L 114 av 24.4.2001, s. 1).

Et viktig nytt element i den siste revisjonen, som trådte i kraft 11. januar 2010, er artikkel 46 om utarbeiding av sektorvise referansedokumenter (SRD). De sektorvise referansedokumentene skal inneholde beste miljøstyringspraksis (BEMP), sektorspesifikke indikatorer for miljøprestasjon og der det er aktuelt, standardverdier for referansemåling av beste kvalitet og klassifiseringsordninger som viser nivåer for miljøprestasjon.

Hvordan dette dokumentet skal forstås og brukes

Ordningen for miljøstyring og miljørevisjon (EMAS) er en ordning for frivillig deltaking fra organisasjoner som har forpliktet seg til kontinuerlig miljøforbedring. Innenfor denne rammen gir dette sektorvise referansedokumentet sektorspesifikk veiledning for turistsektoren og beskriver en rekke alternativer for forbedring samt beste praksis.

Dokumentet ble skrevet av Europakommisjonens felles forskningssenter med bidrag fra berørte parter. En teknisk arbeidsgruppe som består av sakkyndige og berørte parter i sektoren har under ledelse av Europakommisjonens felles forskningssenter drøftet og til slutt blitt enige om beste miljøstyringspraksis, de sektorspesifikke indikatorene for miljøprestasjon og standardverdiene for referansemåling av beste kvalitet som er beskrevet i dette dokumentet; særlig ble disse referanseverdiene ansett å være representative for miljøprestasjonsnivåene som oppnås av de organisasjonene som gjør det best innen sektoren.

Hensikten med det sektorvise referansedokumentet er å hjelpe og støtte alle organisasjoner som har som mål å forbedre sin miljøprestasjon, ved å gi dem ideer og inspirasjon i tillegg til praktisk og teknisk veiledning.

Det sektorvise referansedokumentet henvender seg først og fremst til organisasjoner som allerede er EMAS-registrert, deretter til organisasjoner som vurderer å registrere seg i EMAS i framtiden, og for det tredje til alle organisasjoner der det er ønske om å lære mer om beste miljøstyringspraksis for å kunne forbedre sin miljøprestasjon. Formålet med dette dokumentet er derfor å gjøre det lettere for alle organisasjoner og aktører i turistsektoren å konsentrere seg om relevante miljøaspekter, både direkte og indirekte, og å finne opplysninger om beste praksis, om hensiktsmessige sektorspesifikke indikatorer for miljøprestasjon for å måle egen miljøprestasjon og om standardverdier for referansemåling av beste kvalitet.

Hvordan EMAS-registrerte organisasjoner bør ta hensyn til sektorvise referansedokumenter:

I henhold til forordning (EF) nr. 1221/2009 skal EMAS-registrerte organisasjoner ta hensyn til sektorvise referansedokumenter på to ulike nivåer:

- 1) Når de utarbeider og gjennomfører sin miljøstyringsordning i lys av miljøgjennomgåelsene (*artikkel 4 nr. 1 bokstav b*)).

Dette innebærer at organisasjonene bør bruke relevante elementer i de sektorvise referansedokumentene når de utformer og gjennomgår sine miljømål og -delmål i samsvar med de relevante miljøaspektene som er identifisert i miljøgjennomgåelsen og -politikken, samt når de treffer beslutning om hvilke tiltak som skal gjennomføres for å forbedre sin miljøprestasjon.

- 2) Når de utarbeider miljøredegjørelsen (*artikkel 4 nr. 1 bokstav d*) og *artikkel 4 nr. 4*).

Dette innebærer at:

- a) organisasjonene bør vurdere de relevante sektorspesifikke indikatorene for miljøprestasjon i det sektorvise referansedokumentet når de velger hvilke indikatorer⁽¹⁾ de skal bruke i sin rapportering av miljøprestasjonen.

⁽¹⁾ I henhold til vedlegg IV (B.e) i EMAS-forordningen skal miljøredegjørelsen inneholde «en oppsummering av de data som foreligger om organisasjonens miljøprestasjon sett i forhold til dens miljømål og -delmål med hensyn til dens betydelige miljøvirkninger. Det skal rapporteres om de grunnleggende indikatorene og om andre relevante eksisterende indikatorer for miljøprestasjon som angitt i avsnitt C». I vedlegg IV avsnitt C angis det at «hver organisasjon skal også hvert år redegjøre for sin prestasjon som gjelder de mer spesifikke miljøaspektene som nevnes i miljøredegjørelsen, og ta hensyn til eventuelle sektorvise referansedokumenter som nevnt i artikkel 46».

Når de velger indikatorer som skal rapporteres, bør de ta hensyn til hvilke indikatorer som er foreslått i det tilsvarende sektorvise referansedokumentet, og hvor relevante de er når det gjelder vesentlige miljøaspekter som angitt av organisasjonen i miljøredegjørelsen. Indikatorene behøver å tas hensyn til bare dersom de er relevante for de miljøaspektene som anses som de mest vesentlige i miljøredegjørelsen,

- b) organisasjonene bør i miljøredegjørelsen angi hvordan beste miljøstyringspraksis, og dersom det er relevant, standardverdier for referansemåling av beste kvalitet, er tatt hensyn til.

De bør beskrive hvordan relevant beste praksis for miljøstyring og relevante standardverdier for referansemåling av beste kvalitet (som viser hvilket nivå for miljøprestasjon som oppnås av de organisasjonene som gjør det best) er blitt brukt til å identifisere tiltak og handlinger og eventuelt prioriteringer med sikte på (ytterligere) å bedre miljøprestasjonen. Det er imidlertid ikke obligatorisk å gjennomføre beste miljøstyringspraksis eller oppfylle standardverdiene for referansemåling av beste kvalitet, ettersom EMAS er en frivillig ordning og overlater til organisasjonene selv å vurdere gjennomførbarheten av standardverdiene for referansemåling og om gjennomføringen av beste praksis er rimelig for dem med hensyn til kostnader og nytte.

På tilsvarende måte som for indikatorene for miljøprestasjon, bør organisasjonen vurdere om beste miljøstyringspraksis og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet er relevante og mulige å bruke i samsvar med de vesentlige miljøaspektene som organisasjonen har angitt i miljøredegjørelsen samt vurdere tekniske og økonomiske aspekter.

Elementene i de sektorvise referansedokumentene (indikatorer, beste miljøstyringspraksis eller standardverdier for referansemåling av beste kvalitet) som ikke anses å være relevante når det gjelder de vesentlige miljøaspektene som organisasjonen har angitt i miljøgjennomgåelsen, bør ikke rapporteres eller beskrives i miljøredegjørelsen.

Deltaking i EMAS er en løpende prosess. Dette innebærer at hver gang en organisasjon planlegger å forbedre sin miljøprestasjon (og gjennomgår sin miljøprestasjon), skal den søke på bestemte emner i det sektorvise referansedokumentet for å komme fram til hvilke problemstillinger den deretter skal gripe fatt i en trinnvis strategi.

EMAS' miljøkontrollører skal kontrollere om og hvordan organisasjonen har tatt hensyn til det sektorvise referansedokumentet ved utarbeiding av miljøredegjørelsen (artikkel 18 nr. 5 bokstav d) i forordning (EF) nr. 1221/2009).

Det innebærer at akkrediterte miljøkontrollører, i forbindelse med kontroller, vil trenge dokumentasjon fra organisasjonen på hvordan de relevante elementene i det sektorvise referansedokumentet er valgt ut på grunnlag av miljøgjennomgåelsen og hvordan det er tatt hensyn til dem. De skal ikke kontrollere oppfyllelse av de beskrevne standardverdiene for referansemåling av beste kvalitet, men bekrefte dokumentasjonen som viser hvordan det sektorvise referansedokumentet har blitt brukt som veiledning for å identifisere indikatorer og hensiktsmessige frivillige tiltak som organisasjonen kan gjennomføre for å forbedre sin miljøprestasjon.

Ettersom deltaking i EMAS og anvendelse av sektorvise referansedokumenter er frivillig, bør organisasjonene ikke pålegges noen uforholdsmessige byrder når det gjelder å framlegge slik dokumentasjon. Særlig skal kontrollørene ikke kreve individuell begrunnelse for beste praksis, sektorspesifikke indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet som er nevnt i det sektorvise referansedokumentet, og som organisasjonen ikke anser som relevant på grunnlag av sin miljøgjennomgåelse. De kan likevel foreslå ytterligere relevante elementer som organisasjonen bør ta hensyn til i framtiden, som ytterligere dokumentasjon på at organisasjonen forplikter seg til kontinuerlig prestasjonsforbedring.

Oppbygningen av det sektorvise referansedokumentet

Dette dokumentet består av fire kapitler. Kapittel 1 inneholder en innledning om EMAS' rettslige grunnlag og beskriver hvordan dokumentet skal brukes, mens kapittel 2 definerer virkeområdet for dette sektorvise referansedokumentet. Kapittel 3 beskriver kort de ulike formene for beste miljøstyringspraksis og inneholder også opplysninger om anvendelse, både generelt og når det gjelder små og mellomstore bedrifter. Dersom spesifikke indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet kan utformes for en bestemt beste miljøstyringspraksis, er disse også angitt. Noen av disse indikatorene og standardverdiene er relevante for mer enn én form for beste miljøstyringspraksis og gjentas derfor når det er relevant.

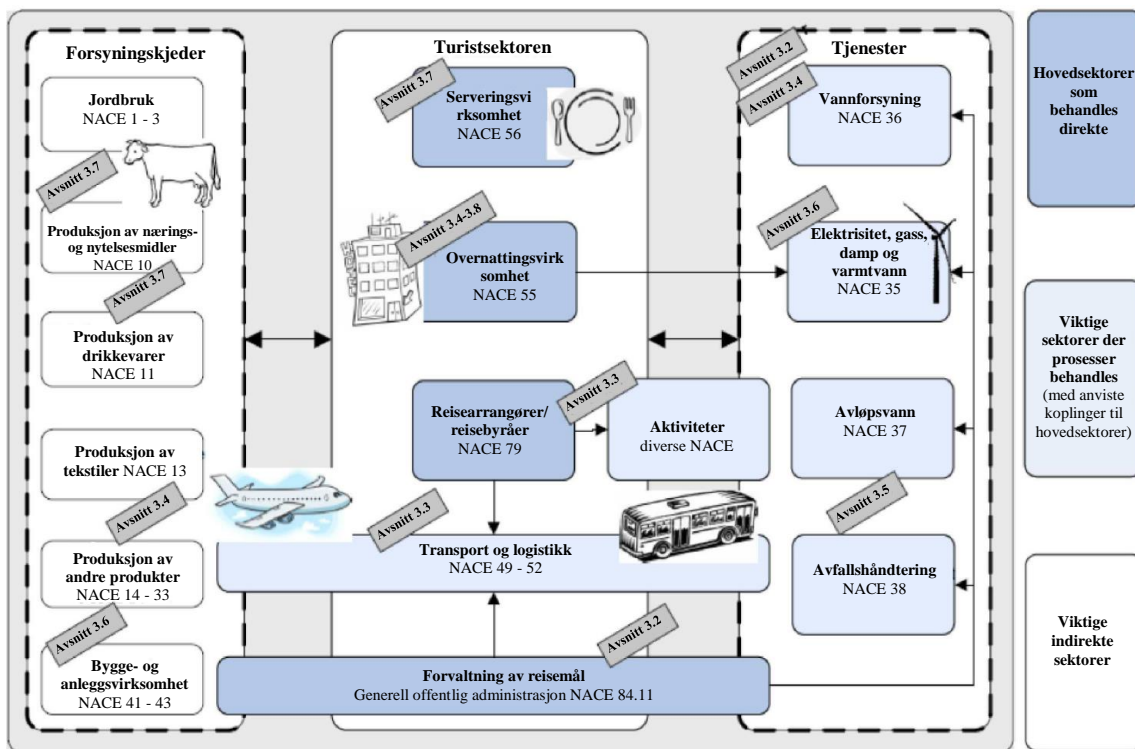
Endelig inneholder kapittel 4 en omfattende tabell med et utvalg av de mest relevante indikatorene for miljøprestasjon, med tilhørende forklaringer og tilknyttede standardverdier for referansemåling av beste kvalitet.

2. VIRKEOMRÅDE

I dette dokumentet behandles noen av formene for virksomhet som er angitt i avsnitt I 55-56 «Overnattings- og serveringsvirksomhet», avsnitt N 79 «Reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet og tilknyttede tjenester» og avsnitt O 84.11 «Generell offentlig administrasjon» i vedlegg I til europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1893/2006⁽¹⁾ (NACE rev. 2).

Dette sektorvise referansedokumentet omfatter hovedsakelig beste miljøstyringspraksis i organisasjoner som driver overnattings- og serveringsvirksomhet, eller som forvalter reisemål for turister eller tilbyr og reserverer reiser, overnatting eller aktiviteter for turister (reisebyråer og reisearrangører)⁽²⁾. Foretak som tilbyr overnattings- og campingplasstjenester til turister oppfordres også til å sette seg inn i de relevante bestemmelsene for EU-miljømerket⁽³⁾. Forvaltere av reisemål kan også vise til andre EU-initiativer som fremmer bærekraftig forvaltning av turisme, for eksempel det europeiske indikatorsystemet for turisme (ETIS)⁽⁴⁾.

Aktørene som er nevnt ovenfor, er knyttet til en rekke andre sektorer som vist i diagrammet over turistsektorens verdikjede nedenfor. Når det gjelder turisme som produkt, er aktivitetene som en turist deltar i på ferie, også en viktig del av turistsektorens verdikjede og kan være av miljømessig interesse. Slike aktiviteter omtales imidlertid i dette sektorvise referansedokumentet bare dersom forvaltere av reisemål og reisearrangører kan påvirke dem.

Oversikt over turistsektorens verdikjede

(1) Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 1893/2006 av 20. desember 2006 om innføring av en standard for næringsgruppering NACE Revisjon 2, og om endring av rådsforordning (EØF) nr. 3037/90 og visse EF-forordninger innenfor særlige statistikkområder (EUT L 393 av 30.12.2006, s. 1).

(2) Dette dokumentet er ikke direkte rettet mot cruisesektoren. En del av den beste miljøstyringspraksisen som er beskrevet, får imidlertid til en viss grad også anvendelse på cruisevirksomhet.

(3) <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

(4) ETIS er et styrings- og informasjonsverktøy som er utformet for å hjelpe reisemålene med å overvåke og måle sine resultater, ut fra egne mål, når det gjelder bærekraftig turisme. Ytterligere opplysninger finnes på: http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/index_en.htm

De viktigste miljøaspektene og de tilknyttede miljøbelastningene som følge av turisttjenester vises i tabellen nedenfor. Disse miljøaspektene ble valgt ut som de mest relevante i sektoren. Hvilke miljøaspekter som skal håndteres av den enkelte organisasjon, bør imidlertid vurderes fra tilfelle til tilfelle.

Former for virksomhet i turistorganisasjoner (hoteller, campingplasser, restauranter og reisearrangører) og tilknyttede miljøaspekter og miljøbelastninger

Tjeneste/virksomhet	Viktigste miljøaspekter	Største miljøbelastninger
Administrasjon	<ul style="list-style-type: none"> — Kontorledelse — Kundemottak 	<ul style="list-style-type: none"> — Forbruk av energi, vann og materialer (hovedsakelig papir) — Produksjon av kommunalt avfall (store mengder papir) og farlig avfall (f.eks. tonerkassetter)
Tekniske tjenester	<ul style="list-style-type: none"> — Produksjon av varmtvann og oppvarming/kjøling av rom — Belysning — Heiser — Svømmebassenger — Grøntområder — Bekjempelse av skadedyr og gnagere — Reparasjon og vedlikehold 	<ul style="list-style-type: none"> — Forbruk av energi og vann — Forbruk av en rekke farlige produkter — I enkelte tilfeller bruk av KFK og HKFK som kjølemiddel⁽¹⁾ — Utslipp til luft (luftforurensende stoffer, klimagasser) — Produksjon av et stort antall potensielt farlige avfallstyper, for eksempel tomme kjemikaliebeholdere — Produksjon av avløpsvann
Restaurant/bar	<ul style="list-style-type: none"> — Frokost, middag, lunsj — Drikkevarer og mellommåltider 	<ul style="list-style-type: none"> — Belastninger fra forsyningskjeden (se «Innkjøp») — Forbruk av energi, vann og råstoffer — Produksjon av kommunalt avfall (særlig næringsmiddelavfall og emballasjeavfall)
Kjøkken	<ul style="list-style-type: none"> — Konservering av næringsmidler — Bearbeiding av næringsmidler — Oppvask 	<ul style="list-style-type: none"> — Belastninger fra forsyningskjeden (se «Innkjøp») — Betydelig forbruk av energi og vann — Produksjon av kommunalt avfall (særlig næringsmiddelavfall og emballasjeavfall) — Produksjon av avfall fra vegetabilsk olje — Danning av lukt
Bruk av rom	<ul style="list-style-type: none"> — Gjestenes bruk — Produkter til bruk for gjestene — Rengjøring 	<ul style="list-style-type: none"> — Forbruk av energi, vann og råstoffer — Bruk av en rekke farlige produkter — Produksjon av emballasjeavfall og små mengder kommunalt avfall — Produksjon av avløpsvann
Vaskeri	<ul style="list-style-type: none"> — Vasking og stryking av gjestenes klær — Vasking og stryking av håndklær, sengetøy osv. 	<ul style="list-style-type: none"> — Betydelig forbruk av energi og vann — Bruk av farlige produkter — Produksjon av avløpsvann

Tjeneste/virksomhet	Viktigste miljøaspekter	Største miljøbelastninger
Innkjøp	<ul style="list-style-type: none"> — Valg av produkter og leverandører — Lagring av produkter 	<ul style="list-style-type: none"> — Belastninger fra forsyningskjeden (arealbruk, forringelse eller ødeleggelse av økosystemer, forstyrrelse av plante- og dyrelivet, forbruk av energi og vann, utslipp til atmosfæren — luftforurensende stoffer og klimagasser — utslipp til vann, avfallsproduksjon) — Produksjon av emballasjeavfall — Lekkasje av farlige stoffer
Aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> — Innendørsaktiviteter — Utendørsaktiviteter 	<ul style="list-style-type: none"> — Forbruk av energi, vann og råstoffer — Lokale virkninger på økosystemer — Støy — Produksjon av kommunalt avfall — Belastninger fra infrastruktur (se «Bygge- og anleggsvirksomhet»)
Transport	<ul style="list-style-type: none"> — Transport av gjester — Transport av ansatte — Transport ved leverandører 	<ul style="list-style-type: none"> — Forbruk av energi (drivstoff) — Utslipp til luft — Belastninger fra infrastruktur (se «Bygge- og anleggsvirksomhet»)
Andre tjenester	<ul style="list-style-type: none"> — Medisinske tjenester, supermarkeder, suvenirbutikker, spa og velværesentre, frisør osv. 	<ul style="list-style-type: none"> — Forbruk av energi, vann og råstoffer — Produksjon av kommunalt avfall og visse særskilte typer farlig avfall (f.eks. sanitæravfall)
Bygge- og anleggsvirksomhet	<ul style="list-style-type: none"> — Anleggning av nye områder eller tjenester — Reparasjon av eksisterende områder eller tjenester 	<ul style="list-style-type: none"> — Arealbruk — Forringelse eller ødeleggelse av økosystemer — Forstyrrelse av plante- og dyrelivet — Forbruk av energi og vann — Betydelig forbruk av råstoffer og farlige produkter — Betydelig produksjon av byggeavfall — Produksjon av farlig avfall

(¹) KFK and HKFK står for klorfluorkarbon og hydroklorfluorkarbon.

Beste miljøstyringspraksis som er beskrevet i dette sektorvise referansedokumentet, inndeles i følgende grupper:

- beste miljøstyringspraksis for å forbedre overgrepene spørsmål i turistsektoren,
- beste miljøstyringspraksis for å forbedre forvaltningen av reisemål(¹),
- beste miljøstyringspraksis for å forbedre virksomheten til reisearrangører og reisebyråer,
- beste miljøstyringspraksis for å minimere vannforbruket på overnattingssteder,

(¹) Forvaltning av reisemål er samordning av alle relevante offentlige og private aktører, vanligvis av et offentlig organ med eller uten privat deltaking, med sikte på å støtte utviklingen av turisme på et reisemål ved å treffe strategiske beslutninger, gjennomføre politiske tiltak, opprettholde og fremme kultur- og naturarv og severdigheter, samordne arrangementer/festivaler, skaffe inntekter til prosjekter innen turisme, tilrettelegge for samarbeid mellom virksomheter, sikre infrastruktur og tjenesteyting.

- beste miljøstyringspraksis for å minimere avfallsproduksjonen på overnattingssteder,
- beste miljøstyringspraksis for å minimere energiforbruket på overnattingssteder,
- beste miljøstyringspraksis for å forbedre restaurant- og hotellkjøkkener,
- beste miljøstyringspraksis for å forbedre campingplasser.

Beste miljøstyringspraksis dekker de viktigste miljøaspektene ved sektoren.

3. BESTE MILJØSTYRINGSPRAKSIS, SEKTORSPEISIFIKKE INDIKATORER FOR MILJØPRESTASJON OG STANDARDVERDIER FOR REFERANSEMÅLING AV BESTE KVALITET FOR TURISTSEKTOREN

3.1. Sektorovergrepene spørsmål

3.1.1. Gjennomføring av miljøstyringsordningen

Beste miljøstyringspraksis er å foreta en vurdering av de viktigste direkte og indirekte miljøaspektene som er forbundet med organisasjonen, og anvende relevante prestasjonsindikatorer og sammenligne med relevante standardverdier for referansemåling av beste kvalitet.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle aktører innen turisme, herunder forvaltere av reisemål, reisearrangører, leverandører av overnattingstjenester, leverandører av næringsmidler og drikke, transportforetak og aktivitetsarrangører. Denne beste miljøstyringspraksisen får også fullt ut anvendelse på **små bedrifter**⁽¹⁾.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i1) Gjennomføring av en miljøstyringsordning (j/n)	<p>(b1) Egnede indikatorer brukes til kontinuerlig å overvåke alle relevante aspekter ved miljøprestasjonene, herunder aspekter som ikke er så lette å måle, og indirekte aspekter, for eksempel virkninger på det biologiske mangfoldet.</p> <p>(b2) Alt personale får opplysninger om miljømålene og opplæring i relevante tiltak for miljøstyring.</p> <p>(b3) Beste miljøstyringspraksis gjennomføres der det er relevant.</p>

3.1.2. Forvaltning av forsyningskjeden

Beste miljøstyringspraksis er å undersøke forsyningskjeden for produkter og tjenester som organisasjonen bruker, for å finne fram til miljømessig svake punkter i forsyningskjeden ved å vurdere hele verdikjeden, og identifisere relevante kontrollpunkter (f.eks. produktvalg, unngåelse, grønne innkjøp, leverandørkriterier) som kan brukes til å minimere miljøvirkningen i hele verdikjeden.

⁽¹⁾ En liten bedrift defineres som en bedrift som sysselsetter færre enn 50 personer og har en årsomsetning og/eller en årsbalanse som ikke overstiger 10 millioner euro (kommisjonsrekommendasjon 2003/361/EF).

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle aktører innen turisme, herunder forvaltere av reisemål, reisearrangører, leverandører av overnattings tjenester, leverandører av næringsmidler og drikke, transportforetak og aktivitetsarrangører. Denne beste miljøstyringspraksisen får også fullt ut anvendelse på **små bedrifter**.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i2) Prosentdel av produkter og tjenester som oppfyller særlige miljøkriterier (%)	<p>(b4) Organisasjonen har brukt livssyklusprinsippet til å identifisere forbedringsalternativer for alle større forsyningskjeder som gjelder miljømessig svake punkter.</p> <p>(b5) ≥ 97 % av kjemikaliene (etter vekten av det virksomme stoffet eller den innkjøpte mengden) som brukes i overnattings- og restaurantlokaler er sertifisert i samsvar med et ISO type I-miljømerke⁽¹⁾ (eller det kan dokumenteres at det er det mest miljøvennlige alternativet som er tilgjengelig).</p> <p>(b6) ≥ 97 % av alt tre, alt papir og all papp som kjøpes av overnattingssteder og restauranter, er gjenfunnet eller miljøsertifisert (miljømerket, FSC, PEFC).</p>

(¹) Som en del av ISO 14000-serien av miljøstandarder har Den internasjonale standardiseringsorganisasjon utarbeidet en underserie (ISO 14020) som bare gjelder miljømerking, og som omfatter tre typer ordninger for miljømerking. I denne sammenheng er et «type I»-miljømerke et merke med flere kriterier som er utarbeidet av tredjemann. Eksempler på EU-plan er «EU-miljømerket» eller på nasjonalt eller multilateralt plan det tyske miljømerket «Blaue Engel», det østerrikske miljømerket og det nordiske svanemerket.

3.2. Forvaltning av reisemål

3.2.1. Strategiske utviklingsplaner for reisemål

Beste miljøstyringspraksis er å opprette en enhet eller organisasjon som er ansvarlig for den strategiske og bærekraftige utviklingen av reisemålet, og som samordner relevante avdelinger og berørte parter slik at særlige tiltak kan gjennomføres innenfor rammen av en plan for reisemålet.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle reisemål, enten gjennom enheter i offentlige strukturer som er ansvarlige for forvaltning av reisemål, eller gjennom offentlige/private organisasjoner som forvalter reisemål. Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse også på små offentlige forvaltninger og **små bedrifter** som arbeider med forvaltning av reisemål.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i3) Gjennomføring av en bærekraftig plan for reisemålet (j/n)	(b7) Gjennomføring av en plan for reisemålet som: (i) omfatter hele reisemålområdet, (ii) omfatter samordning mellom alle relevante offentlige og private aktører, (iii) tar for seg viktige miljøproblemer på reisemålet.

3.2.2. Bevaring og forvaltning av biologisk mangfold

Beste miljøstyringspraksis er å overvåke tilstanden til det biologiske mangfoldet på reisemålet og gjennomføre en plan for bevaring og forvaltning av det biologiske mangfoldet som verner og styrker reisemålets samlede biologiske mangfold, for eksempel gjennom begrensninger av utbygging og kompensasjonstiltak.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle reisemål. Reisemål med stor naturverdi bør bevare det biologiske mangfoldet mens reisemål med liten naturverdi bør treffe tiltak for å øke det biologiske mangfoldet. Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse også på **små bedrifter** som arbeider med forvaltning av reisemål.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i4) Gjennomføring av en plan for forvaltning av biologisk mangfold (j/n)	(b8) Minimere og kompensere for biologisk mangfold som fortrenses av turistutviklingen, slik at det biologiske mangfoldet på reisemålet opprettholdes eller økes i områder med stor naturverdi og økes i forringede områder.
(i5) Artstallrikhet på reisemålet	
(i6) Beskyttet område (hektar eller prosentdel av reisemålets samlede område)	

3.2.3. Infrastruktur og tjenesteyting

Beste miljøstyringspraksis er å sikre at miljørelaterte tjenester på reisemålet, særlig vannforsyning, rensing av spillvann, avfallshåndtering (særlig gjenvinningstiltak) og styring av offentlig transport/trafikk, er tilstrekkelige til å håndtere etterspørselstoppen i høysesongen på en bærekraftig måte.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle reisemål. Den gjelder god offentlig forvaltning generelt, men er særlig relevant der turisme skaper stor ekstra og sesongavhengig etterspørsel etter tjenester. Denne beste miljøstyringspraksisen får også anvendelse på små lokale offentlige forvaltninger og på **små bedrifter** som arbeider med forvaltning av reisemål eller yter miljørelaterte tjenester som kreves på et reisemål.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i7) Daglig vannforbruk per gjest (l/overnatting)	(b9) Tjenester, herunder offentlig transport, vannforsyning, rensing av spillvann og avfallsgjenvinning, er utformet for å håndtere etterspørselstoppen og sikre bærekraftig turisme på reisemålet.
(i8) Prosentdel av spillvann som går til sekundær eller tertiær rensing (%)	
(i9) Prosentdel av kommunalt fast avfall som sendes til gjenvinning eller anaerob nedbryting (%)	(b10) ≥ 95 % av spillvannet som produseres på reisemålet, gjennomgår minst sekundær behandling, eller tertiær behandling ved utslipp til følsomme resipienter, herunder i høysesongen.
(i10) Prosentdel av reiser som turister foretar med offentlig transport, til fots og på sykkel på reisemålet (%)	(b11) ≥ 95 % av kommunalt fast avfall sendes ikke til deponering, men går heller til gjenvinning eller anaerob nedbryting.
(i11) Prosentdel av etterspørsel etter sluttenergi som dekkes av fornybar energi som produseres på stedet (%)	(b12) Gjennomsnittlig vannforbruk for turister ≤ 200 l per overnatting.
	(b13) ≥ 80 % av turistenes reiser i byreisemål foretas med offentlig transport, til fots og på sykkel.

3.3. Reisearrangør- og reisebyråvirksomhet

3.3.1. Reduksjon og begrensning av transportvirksomheters miljøvirkning

Beste miljøstyringspraksis er å gjennomføre «styring av valgarkitektur» av pakker som tilbys, for å unngå unødvendige flyginger (f.eks. flyginger som effektivt kan erstattes med land- eller vanntransport), valg av svært energieffektive transportleverandører (luftfartsselskaper, busser/turvogner, ferjer, skip, båter) og kompensere for utslipp av klimagasser fra

transport ved hjelp av sertifiserte kompensasjonsordninger. For de selskapene som driver egen transportvirksomhet, er beste miljøstyringspraksis å gjennomføre tiltak for energieffektivisering av transportflåten (egen eller innleid), herunder miljøvennlige innkjøp av de mest effektive kjøretøyene med lave utslipp, ettermontering av energiøkonomiseringsløsninger i fly og turvogner/busser, som vingefinner, og optimere driften (f.eks. øke belastningsfaktorene mest mulig).

Anvendelse

«Styring av valgarkitektur» av pakkereiser og reduksjon av flyreiser får anvendelse på alle reisearrangører og reisebyråer, herunder **små bedrifter**.

Tiltak for å forbedre transportens energieffektivitet og redusere utslippene til luft får direkte anvendelse på reisearrangører som kontrollerer sin egen transportflåte, og får anvendelse som utvalgs- og avtalekriterier for reisearrangører som benytter seg av eksterne transporttjenester. Denne beste miljøstyringspraksisen får, med visse begrensninger, anvendelse også på **små bedrifter** ettersom de vanligvis har en svært begrenset påvirkning på fly, men de kan eie/kontrollere sin egen transport på land/vann.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i12) Unødvendige flyginger unngås (j/n)	(b14) Reisearrangører tilbyr ikke flyginger til: (i) reisemål som er mindre enn 700 km borte, (ii) reisemål som er inntil 2 000 km borte, ved opphold på mindre enn åtte dager eller (iii) reisemål som er mer enn 2 000 km borte, ved opphold på mindre enn 14 dager.
(i13) Spesifikke utslipp av klimagasser fra transport (kg CO ₂ /passasjer-km)	(b15) Reisearrangørens flyflåter har et gjennomsnittlig spesifikt drivstofforbruk på ≤ 2,7 liter per 100 passasjerkilometer.
(i14) Prosentdel av klimagassutslippene fra transport som kompenseres med sertifiserte klimavoter for CO ₂ (%)	(b16) Turvogn- eller bussflåten har et gjennomsnittlig drivstofforbruk på ≤ 0,75 liter per 100 passasjerkilometer, og minst 90 % av flåten oppfyller EURO V eller benytter alternative drivstoffsystemer. (b17) Utslipp av klimagasser fra transport for alle pakker som selges, kompenseres automatisk ved direkte investeringer i prosjekter for å unngå utslipp av klimagasser eller ved kjøp av godkjente klimavoter for CO ₂ .

3.3.2. Fremming av leverandører av overnattingstjenesters miljøforbedring

Beste miljøstyringspraksis er å kreve eller oppfordre til miljøsertifisering av leverandører av overnattingstjenester, kreve at spesifikke miljøkriterier er oppfylt eller kreve rapportering av miljøprestasjoner som kan brukes til å gjennomføre referansemåling.

Anvendelse

Alle reisearrangører kan anvende denne beste miljøstyringspraksisen. Det kan være lettere for mindre reisearrangører å velge leverandører på grunnlag av tredjemanns miljøsertifisering og for større reisearrangører å bruke sine egne kriterier og/eller referansemåling. Denne beste miljøstyringspraksisen får med visse begrensninger anvendelse på **små bedrifter**, ettersom det kan være vanskelig å fastsette leverandørkriterier, men **små bedrifter** kan bruke eksisterende miljøsertifiseringer (fortrinnsvis sertifisering som er verifisert av tredjemann, for eksempel EU-miljømerket) når de skal velge leverandører.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i15) Prosentdel av leverandører av overnattingstjenester (etter overnattinger eller salgsverdi) som oppfyller spesifikke miljøkriterier (%)	(b18) ≥ 90 % av leverandørene av overnattingstjenester, basert på salgsverdi eller overnattinger, oppfyller en gruppe miljøkrav (som fortrinnsvis er godkjent ved tredjemannsertifisering).

3.3.3. Fremming av reisemåls forbedring

Beste miljøstyringspraksis er å fremme miljøforbedring av reisemål ved å oppfordre til bedre miljøprestasjoner fra lokale leverandørorganisasjoner og fra organisasjoner og myndigheter som forvalter reisemål, og ved direkte å gjennomføre forbedringsordninger, for eksempel gjenoppretting av habitater på større reisemål.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får direkte anvendelse på større reisearrangører. **Små bedrifter** kan samordne tiltak gjennom grupper eller konsortier eller i offentlig-private partnerskap med lokale/regionale myndigheter.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i16) Prosentdel av tjenester som omfattes av miljøforbedring på reisemålet (%)	(b19) Reisearrangøren fremmer miljøforbedring på reisemålet ved å: (i) forbedre prestasjonen i forsyningskjeden, (ii) påvirke forvaltningen av reisemålet, (iii) innføre direkte forbedringsordninger.
(i17) Deltaking i miljøforbedringsprosjekter på reisemålet (j/n)	

3.3.4. Utvikling og fremming av egnede turistpakker og oppfordring til mer bærekraftig turistatferd

Beste miljøstyringspraksis er å utvikle og fremme turistpakker som utelukker de mest miljøskadelige alternativene og omfatter miljøvennlige alternativer for transport, overnatting og aktiviteter. Videre bør reisearrangører og reisebyråer opplyse kundene om turistpakkens miljøvirkning og bør formidle et målrettet positivt og engasjerende budskap om bærekraftige og ansvarlige tiltak som kundene kan treffe når de velger ferie og reiser på ferie, for å minimere miljøvirkningen.

Anvendelse

Alle reisearrangører, herunder **små bedrifter**, kan gjennomføre tiltak fra denne beste miljøstyringspraksisen.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i18) Prosentdel solgte ledende bærekraftige reiser (f.eks. miljømerkede) (etter salgsverdi) (%)	(b20) Reisearrangøren fremmer bærekraftige turistpakker i sitt generelle reklamemateriell.
	(b21) Ledende bærekraftige turistpakker (f.eks. det østerrikske miljømerket for reisepakker) utgjør en salgsandel på ≥ 10 %.
	(b22) Reisearrangøren bruker effektive markedsførings- og kommunikasjonsmetoder for å fremme mer bærekraftige valg når det skal velges turistpakker.
	(b23) Reisearrangøren gir alle kundene særskilte og holdningsskapende opplysninger om reisemålet for å fremme bærekraftig atferd på reisemålet.

3.3.5. Effektiv detaljist- og kontorvirksomhet

Beste miljøstyringspraksis er å minimere bruken av ressurser, særlig papir og blekk, til reklame og kontordrift, velge miljøsertifiserte materialer og tjenester (f.eks. trykkerier) og sikre effektiv bruk av energi⁽¹⁾ og vann i hele kontor- og detaljistvirksomheten.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle reisearrangører.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i19) Papirforbruk per kunde (g/kunde)	(b24) Kontor- og reklamemateriell på papir: (i) unngås når det er mulig, (ii) det brukes 100 % resirkulert eller miljøsertifisert papir (f.eks. miljømerket, FSC, PEFC), (iii) trykkes av miljøsertifiserte trykkerier (f.eks. EMAS, ISO 14001).
(i20) Miljøsertifisering av papir og trykksaker (j/n)	
(i21) Spesifikke CO ₂ -utslipp fra kontor- og detaljistvirksomhet (kg CO ₂ /kunde eller kg CO ₂ /m ² år)	(b25) Planer for styring av energi og klimagasser gjennomføres, og utslipp av energi og klimagasser fra detaljist- og kontorvirksomhet rapporteres og uttrykkes per m ² detaljist- og kontorareal per år og per kunde.
(i22) Årlig vannforbruk i kontorbygninger per ansatt (l/ansatt-år)	(b26) Vannforbruket er ≤ 2,0 m ³ per ansatt per år.

3.4. Minimalisering av vannforbruket ved anlegg for overnattingsgjester

3.4.1. Overvåking, vedlikehold og optimering av vannsystemer

Beste miljøstyringspraksis er å gjennomgå og overvåke vannforbruket for forskjellige prosesser og områder med høyt vannforbruk (dvs. bruk av delmåling) for å identifisere mulige effektivitetsforbedringer og sikre at alt utstyr vedlikeholdes ved passende regelmessig kontroll, herunder i forbindelse med rengjøring.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på innkvartering av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**. Det er imidlertid ikke alltid nødvendig å ettermontere delmålere på små anlegg.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i23) Vannforbruk per overnatting (l/overnatting)	(b27) Gjennomføring av en stedsspesifikk plan for vannforvaltning som omfatter: (i) bruk av delmåling og referansemåling av alle prosesser og områder med høyt vannforbruk, (ii) regelmessig kontroll og vedlikehold av vannsystemets «lekkasjepunkter» og utstyr. (b28) Samlet vannforbruk ≤ 140 l per overnatting på fullservice-hoteller og ≤ 100 l per overnatting på overnattingssteder der de fleste badene deles (f.eks. vandrerhjem).

⁽¹⁾ Dette kan gjøres innenfor rammen av gjennomføringen av en energistyringsordning i samsvar med ISO 50001.

3.4.2. Effektive sanitæranlegg i gjestemråder

Beste miljøstyringspraksis er å montere effektive vanninstallasjoner, herunder vannbesparende dusjhoder, vannbesparende termostattyrt dusjer, vannbesparende toaletter med dobbelspyling og urinaler uten spyling. I mellomtiden kan det monteres luftere på de eksisterende installasjonene.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på innkvartering av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**. Dersom det nettopp er foretatt renovering, får tiltak som montering av luftere likevel anvendelse.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i23) Vannforbruk per overnatting (l/overnatting)	(b29) Vannforbruk og tilhørende energiforbruk ved oppvarming av vann på henholdsvis ≤ 100 l og 3,0 kWh per overnatting for tilstøtende baderom.
(i24) Energiforbruk ved oppvarming av vann (kWh/overnatting)	
(i25) Vannmengde i dusjer, vannkraner på bad, urinaler og ved toalettspyling (l/min eller l/spyling)	
	(b30) Vannmengde i dusjer ≤ 7 l/min, vannmengde i vannkraner på bad ≤ 6 l/min (≤ 4 l/min for nye kraner), gjennomsnittlig effektiv toalettspyling $\leq 4,5$ l, montering av urinaler uten spyling.

3.4.3. Effektiv rengjøring

Beste miljøstyringspraksis er å minimere kravet til vasking gjennom miljøvennlige innkjøp av sengetøy og håndklær (når det gjelder størrelse, tetthet, farge og materiale) og ved å be gjestene om eller oppfordre dem til å bruke sengetøy og håndklær flere ganger. Beste praksis er også å lære opp personalet i vann- og kjemikalieeffektive rengjøringsmetoder og kjøpe inn miljøsertifiserte forbruksvarer til soverom og bad.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på innkvartering av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**. Å minimere vasketøy gjennom valg av mer effektive tekstiler til rommene får anvendelse på alle, men tiltak for å redusere vasketøy ved å oppfordre gjestene til ombruk er begrenset når det gjelder overnattingssteder med en høy andel gjester som overnatter én enkelt natt.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i26) Mengde vasketøy per overnatting (kg/overnatting)	(b31) Minst 80 % av sengetøyet er en blanding av bomull og polyester ⁽¹⁾ eller lin.
(i27) Prosentdel av håndklær og sengetøy som brukes flere ganger (%)	(b32) Minst 80 % av soveromstekstilene er tildelt et ISO type I-miljømerke (f.eks. EU-miljømerket) eller er økologiske.
(i28) Forbruk av kjemiske produkter til rengjøring og oppvask uttrykt som virksomme kjemiske stoffer per overnatting (g/overnatting)	(b33) Forbruk av kjemiske produkter til rengjøring og oppvask (unntatt tekstilvaskemidler, spesialrengjøringsmidler og kjemikalier til svømmebassenger) ≤ 10 gram virksomme kjemiske stoffer per overnatting.
(i29) Prosentdel av kjemikalier og tekstiler med ISO type I-miljømerking (%)	(b34) En reduksjon av vasketøy ved ombruk av håndklær og sengetøy på minst 30 %.
	(b35) Minst 80 % (etter vekten av det virksomme stoffet eller den innkjøpte mengden) av allrengjøringsmidler, sanitærrengjøringsmidler, såper og sjampo som brukes på overnattingsstedet, er tildelt et ISO type I-miljømerke (f.eks. EU-miljømerket).

⁽¹⁾ Sengetøy av en blanding av bomull og polyester har lengre holdbarhet og krever mindre vaskeenergi enn sengetøy av ren bomull.

3.4.4. *Optimert vaskerivirksomhet i liten skala*

Beste miljøstyringspraksis er å kjøpe inn de mest vanneffektive (og dermed energieffektive) sentrifugene og de mest energieffektive tørketromlene (f.eks. varmepumpetørketromler) og strykemaskinene, bruke skyllevannet flere ganger, og i områder med stor vannmangel, hovedvaskevannet etter mikrofiltrering. Beste praksis er også å gjenvinne varme fra spillvann og fra avtrekksluft.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på overnattingssteder av alle typer og størrelser som har egen vaskerivirksomhet, herunder **små bedrifter**.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i30) Vannforbruk per kg vasketøy (l/kg)	(b36) For vaskerivirksomhet i liten skala har alle nye husholdningsvaskemaskiner en EU-energimerking på A+++ og vaskemaskiner for kommersiell bruk har et gjennomsnittlig vannforbruk på ≤ 7 l per kg vasketøy.
(i31) Energiforbruk per kg vasketøy (kWh/kg)	
(i32) Prosentdel miljømerkede vaskemidler (%)	
	(b37) Samlet energiforbruk for vasking i liten skala på stedet på $\leq 2,0$ kWh per kg tekstiler, for tørket og ferdig vasketøy.
	(b38) Minst 80 % vaskemidlene som brukes til vasking i liten skala (etter vekten av det virksomme stoffet eller den innkjøpte mengden) er tildelt et ISO type I-miljømerke (f.eks. EU-miljømerket, det nordiske svanemerket, det tyske miljømerket «Blaue Engel»).

3.4.5. *Optimert vaskerivirksomhet i stor skala eller utkontraktert vaskerivirksomhet*

Beste miljøstyringspraksis er å velge et effektivt vaskeri som er sertifisert med ISO type I-miljømerking, eller som oppfyller kriteriene for slik merking, eller å sikre at vaskerivirksomhet i stor skala på stedet oppfyller slike kriterier.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på store overnattingssteder som har egen vaskerivirksomhet i stor skala samt på kommersielle vaskerier. Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse også på andre overnattingssteder av alle størrelser, herunder **små bedrifter**, i den grad kriteriene får anvendelse på miljøvennlige innkjøp av vaskeritjenester.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i33) Vaskeritjeneste med miljømerking(j/n)	(b39) All utkontraktert vasking utføres av en leverandør som er tildelt et ISO type I-miljømerke (f.eks. det nordiske svanemerket), og all vaskerivirksomhet i stor skala på stedet eller vaskerivirksomhet som er utkontraktert til ikke-sertifiserte leverandører, oppfyller de relevante standardverdiene for referansemåling.
(i30) Vannforbruk per kg vasketøy (l/kg)	
(i31) Energiforbruk per kg vasketøy (kWh/kg)	
(i32) Prosentdel miljømerkede vaskemidler (%)	
	(b40) Samlet vannforbruk for hele vaskesyklusen for vaskerivirksomhet i stor skala på ≤ 5 l per kg tekstiler for vasketøy fra overnattingssteder og på ≤ 9 l per kg tekstiler for vasketøy fra restauranter.

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
	(b41) Samlet energiforbruk for hele vaskeprosessen for tørket og ferdig vasketøy i stor skala på $\leq 0,90$ kWh per kg tekstiler for vasketøy fra overnattingssteder og på $\leq 1,45$ kWh per kg tekstiler for vasketøy fra restauranter.
	(b42) For vaskerivirksomhet i stor skala, utelukkende bruk av tekstilvaskemidler for profesjonell bruk som er i samsvar med ISO type I-miljømerking (f.eks. EU-miljømerket, det nordiske svanemerket), anvendt i passende doser.

3.4.6. *Optimert behandling av svømmebassenger*

Beste miljøstyringspraksis er å optimere hyppigheten av og tidspunktene for tilbakespyling på grunnlag av trykkfallet i stedet for faste intervaller, bruke ozonbehandling eller UV-behandling og nøye doseringskontroll for å minimere kloreringen og gjenvinne varme fra avtrekksluften.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på overnattingssteder med svømmebasseng på stedet, herunder **små bedrifter**.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i34) Gjennomføring av en miljøstyringsplan for svømmebassenger (j/n)	(b43) Gjennomføring av en effektivitetsplan for svømmebassenger og spaområder som omfatter: (i) referansemåling av spesifikt vann-, energi- og kjemikalieforbruk i svømmebassenger og spaområder, uttrykt per m ² av bassengets overflateareal og per overnatting, (ii) minimering av forbruket av klor gjennom optimert dosering og bruk av supplerende desinfeksjonsmetoder som ozonbehandling og UV-behandling.
(i35) Bruk av ozonbehandling eller UV-behandling (j/n)	

3.4.7. *Gjenvinning av regnvann og gråvann*

Beste miljøstyringspraksis er å installere et system for gjenvinning av gråvann som gjenvinner gråvann til bruk i innendørs prosesser (f.eks. toalettspyling) etter behandling, eller til utendørs prosesser (f.eks. vanning), eller et system for oppsamling av regnvann som bruker regnvann med henblikk på innendørs bruk.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle overnattingssteder. Systemer for gjenvinning av regnvann kan installeres i byggefasen eller ved større renoveringsarbeider. Anvendbarheten for **små bedrifter** kan være begrenset på grunn av de høye investeringskostnadene.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i36) Gjenvinning av gråvann eller regnvann (j/n)	(b44) Installering av et system for gjenvinning av regnvann som dekker behovet for intern bruk av vann og/eller et system for gjenvinning av gråvann som dekker behovet for intern eller eksternt bruk av vann.

3.5. Håndtering av avfall og spillvann ved anlegg for overnattingsgjester

3.5.1. Avfallsforebygging

Beste miljøstyringspraksis er å forebygge avfallsproduksjon gjennom miljøvennlige innkjøp av produkter, idet det tas hensyn til virkningene av produktets livssyklus — for eksempel ved å unngå engangsprodukter (næringsmidler, såpe, sjampo) og ved å kjøpe rengjøringsmidler i konsentrert form og i store partier — og ved nøye styring av innkjøpsmengder.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på overnattingssteder av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i37) Avfallsproduksjon per overnatting (kg/overnatting)	(b45) Samlet avfallsproduksjon (sortert pluss usortert) \leq 0,6 kg per overnatting.

3.5.2. Sortering av avfall og levering for gjenvinning

Beste miljøstyringspraksis er å sørge for egen avfallsinnsamling for virksomheten, sikre at det finnes en klar framgangsmåte for avfallssortering og inngå avtaler med relevante gjenvinningstjenester, for ihvertfall glass, papir og papp, plast, metaller og organisk avfall.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på innkvartering av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i38) Prosentdel av avfall som går til ombruk eller gjenvinning (%)	(b46) Minst 84 % av avfallet, uttrykt i vekt, sendes til gjenvinning.
(i39) Usortert mengde avfall per overnatting (kg/overnatting)	(b47) Usortert avfall som sendes til sluttbehandling, er \leq 0,16 kg per overnatting.

3.5.3. Rensing av spillvann

Beste miljøstyringspraksis er å installere et anlegg for rensing av spillvann på stedet, minst for sekundærrensing, helst for tertiærrensing, som omfatter minst forbehandling for utsiling av faste stoffer og avleiring av partikler fulgt av en effektiv biologisk behandling (f.eks. i en sekvensiell satsreaktor) for å fjerne en stor andel av COD, BOD, nitrogen og fosfor fra det endelige avløpsvannet. Slam behandles og sluttbehandles på en miljømessig akseptabel måte.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på overnattingssteder av alle typer og størrelser som ikke er koplet til et kloakksystem, herunder **små bedrifter**.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i40) Virkningsgraden ved rensing av spillvann på stedet (f.eks. % BOD, COD)	(b48) Dersom det ikke er mulig å sende spillvann til et sentralt rensenanlegg, omfatter rensing av spillvann på stedet forbehandling (siling/filtrering, utjevning og sedimentering) fulgt av biologisk behandling med > 95 % fjerning av BOD ₅ , > 90 % nitrifikasjon og (ekstern) anaerob nedbryting av overflødig slam.
(i41) Konsentrasjon i det endelige spillvannet (mg/l) (f.eks. BOD, COD, samlet nitrogen, fosfor)	

3.6. Minimering av energiforbruket ved anlegg for overnattingsgjester

3.6.1. Systemer for overvåking og forvaltning av energi

Beste miljøstyringspraksis er å foreta en revisjon av energiforbruket og overvåke energiforbruket på tvers av viktige prosesser og områder med høyt energiforbruk (dvs. bruk av delmåling) for å identifisere mulige effektivitetsforbedringer og sikre at alt utstyr vedlikeholdes og kontrolleres regelmessig på passende måte⁽¹⁾.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på innkvartering av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**. Omfattende systemer for bruk av delmåling og bygningsforvaltning får ikke anvendelse på små overnattingssteder.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i42) Gjennomføring av en stedsspesifikk plan for energistyring (j/n)	(b49) Gjennomføring av en stedsspesifikk plan for energistyring som omfatter: (i) bruk av delmåling og referansemåling av alle viktige prosesser med høyt energiforbruk, (ii) beregning og rapportering av primært energiforbruk og energirelaterte CO ₂ -utslipp.
(i43) Spesifikt energiforbruk (kWh/m ² år)	
	(b50) For eksisterende bygninger, sluttforbruk av energi for varme-, ventilasjons- og klimaanlegg og vannoppvarming ≤ 75 kWh, eller samlet sluttforbruk av energi ≤ 180 kWh, per m ² oppvarmet og avkjølt areal per år.

3.6.2. Forbedret klimaskjerm

For nye bygninger er beste miljøstyringspraksis å sikre at bygningene oppfyller høyeste mulige ytelsesnivå for energi, for eksempel standardene PassiveHouse og Minergie P⁽²⁾. For eksisterende bygninger er beste miljøstyringspraksis ombygging for å minimere kravene til oppvarming og kjøling⁽³⁾.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle typer overnattingssteder under oppføring eller ved større renoveringsarbeider, og ved valg av bygninger for organisasjoner som leier lokaler. På grunn av de høye investeringskostnadene kan **små bedrifters** mulighet til å gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen være begrenset når det gjelder ombygging av en eksisterende bygning.

⁽¹⁾ Dette kan gjøres innenfor rammen av gjennomføringen av en energistyringsordning i samsvar med ISO 50001.

⁽²⁾ Passive House og Minergie P er to eksempler på svært ambisiøse bygningsstandarder når det gjelder energiytelse. Disse kravene er beskrevet på henholdsvis: http://www.passiv.de/en/02_informations/02_passive-house-requirements/02_passive-house-requirements.htm og http://www.minergie.ch/minergie_fr.html

⁽³⁾ Mer detaljert beste miljøstyringspraksis for bedring av klimaskjermen og mer generelt om bygningers miljømessige bærekraft er beskrevet i det kommende sektorreferansedokumentet fra EMAS for byggsektoren.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i43) Spesifikt energiforbruk (kWh/m ² år)	(b50) For eksisterende bygninger, sluttforbruk av energi for varme-, ventilasjons- og klimaanlegg og vannoppvarming ≤ 75 kWh, eller samlet sluttforbruk av energi ≤ 180 kWh, per m ² oppvarmet og avkjølt areal per år. (b51) For nye bygninger oppfyller energiytelsen standardene Minergie P eller PassiveHouse eller tilsvarende.

3.6.3. Optimerte varme-, ventilasjons- og klimaanlegg

Beste miljøstyringspraksis er å minimere energiforbruket fra varme-, ventilasjons- og klimaanlegg ved å installere produkter i de beste energiforbruksklassene (der det er relevant), temperaturregulering i soner og styrt ventilasjon med varmegjenvinning (ideelt sett styrt av CO₂-følere) og energieffektive komponenter (f.eks. vifter med variabel hastighet), og optimere varme-, ventilasjons- og klimaanlegg med hensyn til klimaskjerm og energikilder.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på overnattingssteder av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**. Omfattende optimering kan skje bare under oppføring av bygningen eller ved større renoveringsarbeider, men særlige tiltak kan gjennomføres når som helst.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i43) Spesifikt energiforbruk (kWh/m ² år)	(b50) For eksisterende bygninger, sluttforbruk av energi for varme-, ventilasjons- og klimaanlegg og vannoppvarming ≤ 75 kWh, eller samlet sluttforbruk av energi ≤ 180 kWh, per m ² oppvarmet og avkjølt areal per år. (b51) For nye bygninger oppfyller energiytelsen standardene Minergie P eller PassiveHouse eller tilsvarende.

3.6.4. Effektiv anvendelse av varmepumper og geotermisk oppvarming/kjøling

Beste miljøstyringspraksis er å installere effektive varmepumper til oppvarming og kjøling (f.eks. miljømerkede produkter, produkter med de beste energimerkingsklassene) eller om mulig grunnvannskjøling.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle typer overnattingssteder. I byområder er det kanskje mulig å installere anlegg for grunnvannskjøling bare under oppføring av bygningen eller ved større renoveringsarbeider. Luftvarmepumper er enkle å ettermontere, men kan være uegnet i et svært kaldt klima. Anvendbarheten for denne beste miljøstyringspraksisen kan være begrenset for **små bedrifter** på grunn av investeringskostnadene.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i43) Spesifikt energiforbruk (kWh/m ² år)	(b52) Når det er mulig, foretrekkes vannvarmepumper og/eller geotermisk oppvarming/kjøling i stedet for vanlige varme- og kjølesystemer, og varmepumpene oppfyller kriteriene for EU-miljømerket og de beste energimerkingsklassene.

3.6.5. Effektiv belysning og effektivt elektrisk utstyr

Beste miljøstyringspraksis er å installere kompaktlysrør og LED-belysning av passende størrelse i soner og med intelligent styring basert på bevegelse, naturlig lys og tid. Beste miljøstyringspraksis er også å optimere bygningskonstruksjon og innvendig utforming for å utnytte naturlig lys, idet det tas hensyn til virkningen av store glassflater på energiforbruket til oppvarming og kjøling. Når det gjelder elektrisk utstyr (hvitevarer og forbrukerelektronikk), bør det om mulig velges produkter med EU-miljømerket eller de beste energimerkingsklassene.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på innkvartering av alle typer og størrelser, herunder **små bedrifter**. Glødelamper og halogenlamper kan ofte erstattes direkte med kompaktlysrør og LED-lamper. Endring av bygninger for å optimere bruk av naturlig lys er begrenset til oppføringsfasen og renoveringsarbeider.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i44) Den installerte belysningens effekt (W/m ²)	(b53) Den installerte belysningens effekt (W/m ²).
(i45) Belysningsspesifikt energiforbruk (kWh/m ² år)	(b54) Elektrisitetsforbruk til belysning ≤ 25 kWh per m ² oppvarmet og avkjølt gulvareal per år.
(i46) Samlet elektrisitetsforbruk (kWh/m ² år)	(b55) Samlet elektrisitetsforbruk ≤ 80 kWh per m ² oppvarmet og avkjølt gulvareal per år.

3.6.6. Fornybare energikilder

Beste miljøstyringspraksis er å installere utstyr for produksjon av geotermisk energi, solenergi eller vindenergi der det er relevant, og kjøpe inn elektrisitet fra en faktisk leverandør av fornybar elektrisitet (dvs. påviselig supplerende).

Anvendelse

Potensialet for å utnytte særlige teknologier for fornybar energi på stedet avhenger av plasserings- og stedsspesifikke faktorer som klima, skygge, tilgjengelig areal osv. Investeringer i ordninger for fornybar energi som ikke er på stedet kan foretas av alle organisasjoner. Anvendbarheten for denne beste miljøstyringspraksisen kan være begrenset for **små bedrifter** på grunn av lang tilbakebetalingstid.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i11) Prosentdel av sluttforbruk av energi som dekkes av fornybar energi som produseres på stedet (%)	(b56) Det som tilsvarer 50 % av overnattingsstedets årlige energiforbruk produseres av fornybare kilder på stedet eller av eksterne påviselig supplerende fornybare energikilder.
(i47) Bruk av omsettelige fornybare sertifikater (j/n)	(b57) 100 % av elektrisiteten kommer fra sporbare fornybare elektrisitetskilder som ikke allerede er medregnet av en annen organisasjon eller inngår i den nasjonale gjennomsnittlige elektrisitetsproduksjonspakken, eller som er mindre enn to år gammel.

3.7. Restauranter og hotellkjøkken

3.7.1. Miljøvennlig innkjøp av næringsmidler og drikkevarer

Beste miljøstyringspraksis er å undersøke forsyningskjeden for næringsmidler og drikkevarer for å finne fram til miljømessig svake punkter og viktige kontrollpunkter, herunder valg av miljøsertifiserte produkter og utarbeiding av menyer for å unngå særlig skadelige ingredienser (f.eks. truede fiskearter og enkelte frukter utenfor sesongen), og sikre fornuftige porsjoner av kjøtt og melkeprodukter og at vegetariske alternativer er tilgjengelige.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle kjøkken. Kjøkken i landdistrikter kan ofte kjøpe inn næringsmidler på stedet. Større kjøkken kan ha større innflytelse på leverandørene. **Små bedrifter** kan også gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i48) Prosentdel miljøsertifiserte ingredienser (etter verdi) %	(b58) Organisasjonen kan framlegge dokumenterte opplysninger, minst om opprinnelsesland, for alle hovedingredienser. (b59) Minst 60 % av næringsmidlene og drikkevarene, etter innkjøpsverdi, er miljøsertifisert (f.eks. økologiske).

3.7.2. Håndtering av organisk avfall

Beste miljøstyringspraksis er å minimere matavfall som kan unngås, ved nøye å utarbeide menyer og porsjonsstørrelser og sikre at alt organisk avfall sorteres og om mulig sendes til anaerob nedbryting, alternativt til forbrenning med energiutnyttning eller kompostering lokalt/på stedet.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle kjøkken. Anaerob nedbryting er det foretrukne alternativet ved gjenvinning av avfall, men det kan være at det ikke er tilgjengelig overalt; i så fall kan avfallet sendes til forbrenning med energiutnyttning eller kompostering. **Små bedrifter** kan også gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i49) Produksjon av organisk avfall (kg per spise gjest)	(b60) ≥ 95 % av det organiske avfallet sorteres og sendes ikke til deponering, men sendes om mulig til anaerob nedbryting.
(i50) Prosentdel av det organiske avfallet som sendes til anaerob nedbryting, alternativ energiutnyttning, kompostering på stedet eller sendes til kompostering (%)	(b61) Samlet produksjon av organisk avfall $\leq 0,25$ kg per spise gjest, og produksjon av avfall som kan unngås, $\leq 0,18$ kg per spise gjest.

3.7.3. Optimert oppvask, rengjøring og bearbeiding av næringsmidler

Beste miljøstyringspraksis er å velge effektivt vaskeutstyr, herunder vannbesparende spyleventiler med utløser til forskylling, effektive oppvaskmaskiner og dampkokere med egen vannforsyning, og overvåking og referansemåling av vannforbruket i kjøkken-/restaurantområder.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle kjøkken. Det vil kanskje være økonomisk lønnsomt å installere mer effektive oppvaskmaskiner bare dersom eksisterende oppvaskmaskiner nærmer seg slutten av levetiden eller trenger reparasjon. **Små bedrifter** kan også gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i51) Kjøkkenets vannforbruk per spise gjest (l/spise gjest)	(b62) Gjennomføring av en vannforvaltningsplan for kjøkkenet som omfatter overvåking og rapportering av kjøkkenets samlede vannforbruk uttrykt som vannforbruk per spise gjest, og identifikasjon av prioriterte tiltak for å redusere vannforbruket.
(i52) Prosentdel kjemikalier i oppvaskmidler og kjøkkenrengjøringsmidler med miljømerking (%)	
(i53) Miljøvennlige innkjøp av effektivt kjøkkenutstyr (j/n)	(b63) Minst 70 % av innkjøpsvolumet av kjemiske rengjøringsmidler (unntatt rengjøringsmidler til stekeovner) til oppvask og rengjøring har miljømerking (f.eks. EU-miljømerket).

3.7.4. Optimert matlaging, ventilasjon og kjøling

Beste miljøstyringspraksis er å velge effektivt utstyr til matlaging, herunder induksjonskokeplater eller følerstyrte gasskokeplater, effektivt kjøleutstyr som bruker naturlige kjølemidler som ammoniakk eller karbondioksid, og styre ventilasjonen etter behov.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle kjøkken. Det vil kanskje være økonomisk lønnsomt å installere mer effektivt utstyr til matlaging og kjøling bare dersom eksisterende utstyr nærmer seg slutten av levetiden. **Små bedrifter** kan også gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i54) Spesifikt energiforbruk per spise gjest (kWh/spise gjest)	(b64) Gjennomføring av en energistyringsplan for kjøkkenet som omfatter overvåking og rapportering av kjøkkenets samlede energiforbruk uttrykt som energiforbruk per spise gjest, og identifikasjon av prioriterte tiltak for å redusere energiforbruket.

3.8. Campingplasser

3.8.1. Miljøopplæring av gjestene

Beste miljøstyringspraksis er å gi gjestene interaktiv kunnskap om miljøspørsmål på stedet, herunder kurs, naturstier eller utstyr som lavkarbontransportmidler (sykler, elektriske sykler).

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle campingplasser og andre typer overnattingssteder (særlig i landdistrikter). Anvendbarheten for denne beste miljøstyringspraksisen kan være begrenset for **små bedrifter** med få ressurser.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i55) Informasjon/opplæringstilbud om miljøspørsmål er tilgjengelig for gjestene (j/n)	(b65) Overnattingsstedet oppfordrer til og fremmer miljømessig ansvarlig atferd og miljømessig ansvarlige aktiviteter og tilbyr opplæring i miljøspørsmål for gjestene gjennom aktiviteter og kurs på stedet.
(i56) Lavkarbontransportmidler (f.eks. sykler) er tilgjengelige for gjestene (j/n)	

3.8.2. Miljøstyring av utendørsområder

Beste miljøstyringspraksis er å maksimere det biologiske mangfoldet på stedet ved å plante arter som er hjemmehørende i området og sette opp grønne eller brune tak og vegger. Beste miljøstyringspraksis er å minimere vannforbruket til vanning og bruke gråvann eller regnvann. Beste miljøstyringspraksis er å redusere lysforurensning fra utendørs belysning (f.eks. ved å bruke lavtrykknatriumlamper med riktig vinkel) og redusere støyforurensning fra utendørs arrangementer ved å installere lydbarrierer og håndheve strenge regler for når slike arrangementer skal avsluttes.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle campingplasser og andre typer overnattingssteder (særlig i landdistrikter), herunder **små bedrifter**.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i4) Gjennomføring av en plan for forvaltning av biologisk mangfold (j/n)	(b66) Opprettholde eller øke det biologiske mangfoldet på stedet ved å plante arter som er hjemmehørende i området, skape tilfluktsteder for lokale dyrearter og sette opp grønne eller brune tak der det er mulig, og ved å minimere mengden kjemiske stoffer og lys- og støyforurensning. (b67) Minimere lysforurensning og forstyrrelser av plante- og dyrelivet ved å installere tids- eller følerstyrte effektive lyskilder til eksternt belysning med riktig vinkel som ikke gir opplys. (b68) Redusere vannforbruket mest mulig ved å plante arter som er hjemmehørende i området og ldekke til jorden, og ved å installere kontrollerte vanningsanlegg som om mulig bruker gråvann.

3.8.3. Energieffektivitet og anlegg for fornybar energi på campingplasser

Beste miljøstyringspraksis er å minimere energiforbruket til vannoppvarming, varme-, ventilasjons- og klimaanlegg og belysning ved å installere vannbesparende armatur, isolere bygningene godt og installere lysrør eller LED-belysning samt installere også kapasitet for produksjon av fornybar energi på stedet (f.eks. solenergi til vannoppvarming). I tillegg kan varme gjenvinnes fra gråvann fra vaskerom ved hjelp av en varmepumpe.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle campingplasser. Hvilken særlig teknologi for fornybar energi som kan installeres, avhenger av forholdene på hvert enkelt sted. **Små bedrifter** kan gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdier for referansemåling av beste kvalitet
(i57) Spesifikt energiforbruk per overnatting (kWh/overnatting)	(b69) Spesifikt sluttforbruk av energi (unntatt fornybar energi som produseres på stedet) er $\leq 2,0$ kWh per overnatting.
(i11) Prosentdel av sluttforbruk av energi som dekkes av fornybar energi som produseres på stedet (%)	(b70) 100 % av elektrisiteten kommer fra sporbare fornybare elektrisitetskilder som ikke allerede er medregnet av en annen organisasjon eller inngår i den nasjonale gjennomsnittlige elektrisitetsproduksjonspakken, eller som er mindre enn to år gammel.
(i47) Bruk av omsettelige fornybare sertifikater(j/n)	

3.8.4. Fornuftig bruk av vann på campingplasser

Beste miljøstyringspraksis er å minimere vannforbruket ved å installere vannbesparende kraner og dusjer, tidsbryter på dusjene og vannbesparende toaletter med dobbelspyling samt urinaler uten spyling.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle campingplasser. **Små bedrifter** kan gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i23) Vannforbruk per overnatting (l/overnatting)	(b71) Samlet vannforbruk ≤ 94 liter per overnatting på fire- og femstjerners campingplasser med full service, og vannforbruk ≤ 58 liter per overnatting på alle andre campingplasser.
(i25) Vannmengde i dusjer, vannkraner på bad, urinaler og toalettspyling (l/min eller l/spyling)	

3.8.5. Minimering av avfall på campingplasser

Beste miljøstyringspraksis er å minimere produksjonen av restavfall ved å gjennomføre avfallsforebygging, sørge for hensiktsmessige ordninger for avfallssortering på stedet og ved å inngå avtaler med avfallsgjenvinningstjenester.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen får anvendelse på alle campingplasser. Det er mindre rom for avfallsforebygging enn på andre typer overnattingssteder fordi det meste av avfallet stammer fra gjestenes innkjøp. **Små bedrifter** kan gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i39) Usortert mengde avfall per overnatting (kg/overnatting)	(b72) Samlet mengde restavfall som sendes til sluttbehandling, er $\leq 0,2$ kg per overnatting.

3.8.6. Naturlige svømmebassenger

Beste miljøstyringspraksis er å anlegge et naturlig svømmebasseng eller bygge om et eksisterende svømmebasseng til et naturlig svømmebasseng.

Anvendelse

Denne beste miljøstyringspraksisen kan gjennomføres på alle campingplasser og andre typer overnattingssteder (særlig i landdistrikter). **Små bedrifter** kan gjennomføre denne beste miljøstyringspraksisen fullt ut.

Samband mellom indikatorer for miljøprestasjon og standardverdier for referansemåling av beste kvalitet

Indikator for miljøprestasjon	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet
(i58) Anlegging av et naturlig svømmebasseng (j/n)	(b73) Svømmebassenget/-bassengene på stedet har et naturlig plantebasert filtreringssystem som renser vannet i henhold til den påkrevde hygienestandarden.

4. ANBEFALTE SEKTORSPEISIFIKKE SENTRALE INDIKATORER FOR MILJØPRESTASJON

Følgende tabell viser **et utvalg** av sentrale indikatorer for miljøprestasjon for organisasjoner i turistsektoren. Disse er en delgruppe av alle indikatorene som er nevnt i kapittel 3. Tabellen består av seks deler: den første inneholder en liste over indikatorer **som får anvendelse på alle aktører i sektoren (overgripende)**; mens deretter følger **delén del for hver hovedaktør som er omfattet av dette sektorvise referansedokumentet (forvaltere av reisemål, reisearrangører og reisebyråer, overnattingssteder, restaurant- og hotellkjøkken og campingplasser)**.

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
OVERGRIPENDE					
1. Gjennomføring av en miljøstyringsordning	(j/n)	Indikatoren angir om organisasjonen gjennomfører en miljøstyringsordning Denne indikatoren kan anvendes av alle aktører i turistsektoren, (dvs. forvaltere av reisemål, reisearrangører, leverandører av overnattingstjenester, leverandører av næringsmidler og drikke, transportforetak og aktivitetsarrangører).	Per sted (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Alle	Egnede indikatorer brukes til løpende å overvåke alle relevante aspekter ved miljøprestasjonen, herunder aspekter som er vanskelige å måle, og indirekte aspekter som virkninger på det biologiske mangfoldet. (BEMP 3.1.1) Alt personale får opplysninger om miljømålene og opplæring i relevante tiltak for miljøstyring. (BEMP 3.1.1) Beste miljøstyringspraksis gjennomføres der det er relevant. (BEMP 3.1.1)
2. Prosentdel av produkter og tjenester som oppfyller bestemte miljøkriterier	%	Indikatoren viser til vurderingen av forsyningskjeden, basert på valg av produkter/tjenester som oppfyller bestemte miljøkriterier og sertifiseringer (f.eks. EU-miljømerket).	Per sted (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Alle	Organisasjonen har brukt livssyklusprinsippet til å identifisere forbedringsalternativer for alle større forsyningskjeder som påvirker miljømessig svake punkter. (BEMP 3.1.2) ≥ 97 % av kjemikaliene (etter vekten av det virksomme stoffet eller den innkjøpte mengden) som brukes i overnattings- og restaurantlokaler er sertifisert i samsvar med et ISO type I-miljømerke (eller det kan dokumenteres at det er det mest miljøvennlige alternativet som er tilgjengelig). (BEMP 3.1.2) ≥ 97 % av alt tre, alt papir og all papp som kjøpes av overnattingssteder og restauranter, er gjenvunnet eller miljøsertifisert (miljømerket, FSC, PEFC). (BEMP 3.1.2)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
FORVALTERE AV REISEMÅL					
1. Gjennomføring av en bærekraftig plan for reisemålet	(j/n)	Indikatoren angir om forvalteren av reisemålet gjennomfører en bærekraftig plan for reisemålet som behandler sentrale miljøutfordringer på reisemålet, omfatter hele reisemålet og samordner alle relevante berørte aktører.	Reisemål	Alle	Gjennomføring av en plan for reisemålet som: (i) omfatter hele reisemålområdet, (ii) omfatter samordning mellom alle relevante offentlige og private aktører, (iii) tar for seg viktige miljøproblemer på reisemålet. (BEMP 3.2.1)
2. Gjennomføring av en plan for forvaltning av biologisk mangfold	(j/n)	Indikatoren viser til gjennomføringen av en plan for forvaltning av biologisk mangfold på reisemålet.	Reisemål	Biologisk mangfold	Minimere og kompensere for biologisk mangfold som fortreges av turistutviklingen, slik at det biologiske mangfoldet på reisemålet opprettholdes eller økes i områder med stor naturverdi og økes i forringede områder. (BEMP 3.2.2)
3. Daglig vannforbruk per gjest	l/overnatting	Vannmengde som i gjennomsnitt brukes av hver gjest på reisemålet.	Reisemål	Vann	Gjennomsnittlig vannforbruk for turister \leq 200 liter per overnatting. (BEMP 3.2.3)
4. Prosentdel av spillvann som går til sekundær eller tertiær rensing	%	Prosentdel av spillvannet som produseres på reisemålet, og som gjennomgår sekundær eller tertiær behandling i høysesongen.	Reisemål	Vann	Tjenester, herunder offentlig transport, vannforsyning, rensing av spillvann og avfallsgjenvinning, er utformet for å håndtere etterspørselstoppen og sikre bærekraftig turisme på reisemålet. (BEMP 3.2.3) \geq 95 % av spillvannet som produseres på reisemålet, gjennomgår minst sekundær behandling, eller tertiær behandling ved utslipp til følsomme resipienter, herunder i høysesongen. (BEMP 3.2.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
5. Prosentdel av kommunalt fast avfall som sendes til gjenvinning eller anaerob nedbryting	%	Prosentdel av kommunalt fast avfall som samles inn på reisemålet og sendes til gjenvinning eller anaerob nedbryting.	Reisemål	Avfall	≥ 95 % av kommunalt fast avfall sendes ikke til deponering, men går heller til gjenvinning eller anaerob nedbryting. (BEMP 3.2.3)
6. Prosentdel av reiser som turister foretar med offentlig transport, til fots og på sykkel på reisemålet	%	Prosentdel av reiser på et reisemål som turister foretar med offentlig transport, til fots og på sykkel.	Reisemål	Utslipp	Tjenester, herunder offentlig transport, vannforsyning, rensing av spillvann og avfallsgjenvinning, er utformet for å håndtere etterspørselstoppen og sikre bærekraftig turisme på reisemålet. (BEMP 3.2.3) ≥ 80 % av turistenes reiser i byreisemål foretas med offentlig transport, til fots og på sykkel. (BEMP 3.2.3)
7. Prosentdel av etterspørsel etter sluttenergi som dekkes av fornybar energi som produseres på stedet	%	Forholdet mellom fornybar energi som produseres på stedet på reisemålet, og reisemålets samlede energietterspørsel uttrykt som sluttenergi.	Reisemål	Utslipp	— (BEMP 3.2.3)

REISEARRANGØRER OG REISEBYRÅER

1. Spesifikke utslipp av klimagasser fra transport	kg CO ₂ /passasjer-km	Forbruket av drivstoff/energi for fly, busser, turvogner og tog som er under reisearrangørens kontroll, overvåkes, og transportunderleverandører må framlegge slike opplysninger.	Organisasjonens fly-/kjøretøyflåte	Energieffektivitet Materialeffektivitet Utslipp	Reisearrangører tilbyr ikke flyginger til: (i) reisemål som er mindre enn 700 km borte, (ii) reisemål som er inntil 2 000 km borte, ved opphold på mindre enn åtte dager eller reisemål som er mer enn 2 000 km borte, ved opphold på mindre enn 14 dager. (BEMP 3.3.1) Reisearrangørens flyflåter har et gjennomsnittlig spesifikt drivstofforbruk på ≤ 2,7 liter per 100 passasjerkilometer. (BEMP 3.3.1)
--	----------------------------------	---	------------------------------------	---	--

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
					Turvogn- eller bussflåten har et gjennomsnittlig drivstofforbruk på $\leq 0,75$ liter per 100 passasjerkilometer, og minst 90 % av flåten oppfyller EURO V eller benytter alternative drivstoffsystemer. (BEMP 3.3.1)
2. Prosentdel av klimagassutslipp fra transport som kompenseres med godkjente klimavoter for CO ₂	%	Prosentdel av CO ₂ -utslipp som kompenseres med kjøp av sertifiserte klimavoter for CO ₂ . Ved kompensasjon av utslipp fra luftfart bør det brukes en passende indeksfaktor for strålingspådriv.	Organisasjonens fly-/kjøretøyflåte	Energieffektivitet Materialeffektivitet Utslipp	Utslipp av klimagasser fra transport for alle pakker som selges, kompenseres automatisk ved direkte investeringer i prosjekter for å unngå utslipp av klimagasser eller ved kjøp av godkjente klimavoter for CO ₂ . (BEMP 3.3.1)
3. Prosentdel av leverandører av overnattingstjenester (etter overnattinger eller salgsverdi) som oppfyller spesifikke miljøkriterier	%	Denne indikatoren gjelder miljøstandarder som er sertifisert av tredjemann (f.eks. EU-miljømerket, det nordiske svanemerket) samt oppfyllelse av bestemte krav.	Organisasjon	Alle	≥ 90 % av leverandørene av overnattingstjenester, basert på salgsverdi eller overnattinger, oppfyller en gruppe miljøkrav (som fortrinnsvis er godkjent ved tredjemannssertifisering). (BEMP 3.3.2)
4. Prosentdel av tjenester som omfattes av miljøforbedring på reisemålet	%	Indikatoren viser til prosentdelen av tjenester som reisearrangøren har bidratt til å forbedre på hvert stort reisemål.	Reisemål og organisasjon	Alle	Reisearrangøren fremmer miljøforbedring ved å: (i) forbedre prestasjonen i forsyningskjeden, (ii) påvirke forvaltningen av reisemålet, (iii) innføre direkte forbedringsordninger. (BEMP 3.3.3)
5. Prosentdel solgte ledende bærekraftige reiser (f.eks. miljømerkede) (etter salgsverdi)	%	Prosentdel ledende bærekraftige reiser etter salgsverdi (f.eks. det østerrikske miljømerket for reisepakker) av det samlede antall reiser som reisearrangøren har solgt.	Organisasjon	Alle	Reisearrangøren fremmer bærekraftige turistpakker i sitt generelle reklamemateriell. (BEMP 3.3.4) Ledende bærekraftige turistpakker (f.eks. det østerrikske miljømerket for reisepakker) utgjør en salgsandel på ≥ 10 %. (BEMP 3.3.4)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
					<p>Reisearrangøren bruker effektive markedsførings- og kommunikasjonsmetoder for å fremme mer bærekraftige valg når det skal velges turispakker. (BEMP 3.3.4)</p> <p>Reisearrangøren gir alle kundene særskilte og holdningsskapende opplysninger om reisemålet for å fremme bærekraftig atferd på reisemålet. (BEMP 3.3.4)</p>
6. Papirforbruk per kunde	g/kunde	Papirforbruk per kunde.	Organisasjon	Materialeffektivitet Avfall Utslipp	Kontor- og reklamemateriell på papir: (i) unngås når det er mulig, (ii) det brukes 100 % resirkulert eller miljøsertifisert papir (f.eks. miljømerket, FSC, PEFC), (iii) trykkes av trykkerier med miljøsertifisering (f.eks. EMAS, ISO 14001). (BEMP 3.3.5)
7. Miljøsertifisering av papir og trykksaker	(j/n)	Denne indikatoren viser til om papiret som brukes, er miljøsertifisert (f.eks. EU-miljømerket, FSC) og er trykket av miljøsertifiserte trykkerier.	Organisasjon	Materialeffektivitet Avfall	Kontor- og reklamemateriell på papir: (i) unngås når det er mulig, (ii) det brukes 100 % resirkulert eller miljøsertifisert papir (f.eks. miljømerket, FSC, PEFC), (iii) trykkes av trykkerier med miljøsertifisering (f.eks. EMAS, ISO 14001). (BEMP 3.3.5)
8. Spesifikke CO ₂ -utslipp fra kontor- og detaljistvirksomhet	kg CO ₂ /kunde kg CO ₂ /m ² ·år	Denne indikatoren måler mengden CO ₂ fra detaljist- og kontorvirksomhet. Den kan uttrykkes som utslipp per kunde eller utslipp per detaljist- og kontorareal og år.	Organisasjon	Utslipp	Planer for styring av energi og klimagasser gjennomføres, og utslipp av energi og klimagasser fra detaljist- og kontorvirksomhet rapporteres og uttrykkes per m ² detaljist- og kontorareal per år og per kunde. (BEMP 3.3.5)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
9. Årlig vannforbruk i kontorbygninger per ansatt	l/ansatt·år	Denne indikatoren viser til det årlige vannforbruket i kontorbygninger dividert med antall ansatte som arbeider i disse bygningene.	Organisasjon	Vann	Vannforbruket er $\leq 2,0 \text{ m}^3$ per ansatt per år. (BEMP 3.3.5)

OVERNATTINGSSTEDER

1. Vannforbruk per overnatting	l/overnatting	Vannforbruket på overnattingsstedet måles i et helt år, uttrykt per antall overnattinger. Vannforbruket for store svømmebassenger eller restauranter som betjener en høy andel gjester som ikke bor på stedet, kan utelukkes fra indikatoren for referansemåling av overnattingssteder.	Per hotell eller tilsvarende (kan slås sammen på organisasjonsnivå) Bruk av delmåling av overnattingsarealer	Vann	Gjennomføring av en stedsspesifikk plan for vannforvaltning som omfatter: (i) bruk av delmåling og referansemåling av alle prosesser og områder med høyt vannforbruk, (ii) regelmessig kontroll og vedlikehold av vannsystemets «lekkasjepunkter» og utstyr. (BEMP 3.4.1) Samlet vannforbruk $\leq 140 \text{ l}$ per overnatting på fullservice-hoteller og $\leq 100 \text{ l}$ per overnatting på overnattingssteder der de fleste badene deles av flere rom (f.eks. vandrerhjem). (BEMP 3.4.1)
2. Mengde vasketøy per overnatting	kg vasketøy/overnatting	Samlet mengde vasketøy per overnatting. Denne indikatoren påvirkes av ombruksgrad, tekstilmengde, størrelse og tetthet.	Per lokale	Vann Energieffektivitet	En reduksjon av vasketøy ved ombruk av håndklær og sengetøy på minst 30 %. (BEMP 3.4.3)
3. Forbruk av kjemiske produkter til rengjøring og oppvask uttrykt som virksomme kjemiske stoffer per overnatting	g/overnatting	Denne indikatoren omfatter alle kjemiske produkter til rengjøring og oppvask (unntatt tekstilvaskemidler, spesielle rengjøringsmidler og kjemikalier til svømmebassenger). Mengden som skal oppgis, skal uttrykkes som virksomme kjemiske stoffer.	Per lokale	Avfall	Forbruk av kjemiske produkter til rengjøring og oppvask (unntatt tekstilvaskemidler, spesialrengjøringsmidler og kjemikalier til svømmebassenger) $\leq 10 \text{ gram}$ virksomme stoffer per overnatting. (BEMP 3.4.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
4. Prosentdel kjemikalier og tekstiler med ISO type I-miljømerking (%)	%	Prosentdel av anvendte kjemikalier (til rengjøring, såper, sjampo osv.) og tekstiler med ISO type I-miljømerking.	Per lokale	Avfall	Minst 80 % (etter vekten av det virksomme stoffet eller den innkjøpte mengden) av allrengjøringsmidler, saniterrengjøringsmidler, såper og sjampo som brukes på overnattingsstedet, er tildelt et ISO type I-miljømerke (f.eks. EU-miljømerket). (BEMP 3.4.3)
5. Vannforbruk per kg vasketøy	l/kg vasketøy	Denne indikatoren måler vannforbruket for hele vaskesyklusen per kg vasketøy.	Per vaskeri som overnattingsstedet bruker	Vann	For vaskerivirksomhet i liten skala har alle nye husholdningsvaskemaskiner en EU-energimerking på A+++ og vaskemaskiner for kommersiell bruk har et gjennomsnittlig vannforbruk på ≤ 7 l per kg vasketøy. Samlet vannforbruk i hele vaskesyklusen for vaskerivirksomhet i stor skala på ≤ 5 l per kg tekstiler for vasketøy fra overnattingssteder og på ≤ 9 l per kg tekstiler for vasketøy fra restauranter. (BEMP 3.4.5)
6. Energiforbruk per kg vasketøy	kWh/kg vasketøy	Denne indikatoren måler energiforbruket for hele vaskesyklusen per kg vasketøy.	Per vaskeri som overnattingsstedet bruker	Energieffektivitet	Samlet energiforbruk for vasking i liten skala på stedet på $\leq 2,0$ kWh per kg tekstiler, for tørket og ferdig vasketøy. (BEMP 3.4.4) Samlet energiforbruk for hele vaskeprosessen for tørket og ferdig vasketøy i stor skala på $\leq 0,90$ kWh per kg tekstiler for vasketøy fra overnattingssteder og på $\leq 1,45$ kWh per kg tekstiler for vasketøy fra restauranter. (BEMP 3.4.5)
7. Prosentdel vaskemidler med miljømerking	%	Prosentdel miljømerkede vaskemidler som brukes til vasking.	Per vaskeri som overnattingsstedet bruker	Avfall	Minst 80 % av vaskemidlene som brukes til vasking i liten skala (etter vekten av det virksomme stoffet eller den innkjøpte mengden) er tildelt et ISO type I-miljømerke (f.eks. det nordiske svanemerket, det tyske miljømerket «Blaue Engel», EU-miljømerket). (BEMP 3.4.4)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
					For vaskerivirksomhet i stor skala, utelukkende bruk av tekstilvaskemidler for profesjonell bruk som er i samsvar med ISO type I-miljømerking (f.eks. EU-miljømerket, det nordiske svanemerket), anvendt i passende doser. (BEMP 3.4.5)
8. Vaskeritjeneste med miljømerking	(j/n)	Denne indikatoren viser til avtalen som er inngått med en ekstern leverandør av vaskeritjenester med ISO type I-miljømerking.	Per vaskeri som overnattingsstedet bruker	Vann Energieffektivitet	All utkontraktert vasking utføres av en leverandør som er tildelt et ISO type I-miljømerke (f.eks. det nordiske svanemerket), og all vaskerivirksomhet i stor skala på stedet eller vaskerivirksomhet som er utkontraktert til ikke-sertifiserte leverandører, oppfyller de relevante standardverdiene for referansemåling. (BEMP 3.4.5)
9. Gjennomføring av en miljøstyringsplan for svømmebassenger	(j/n)	Gjennomføringen av en miljøstyringsplan for svømmebassenger omfatter overvåking av vann, energi og kjemikalier.	Per lokale	Vann Energieffektivitet Materialeffektivitet	Gjennomføring av en effektivitetsplan for svømmebassenger og spaområder som omfatter: (i) referansemåling av spesifikt vann-, energi- og kjemikalieforbruk i svømmebassenger og spaområder, uttrykt per m ² av bassengets overflateareal og per overnatting, (ii) minimering av forbruket av klor gjennom optimert dosering og bruk av supplerende desinfeksjonsmetoder som ozonbehandling og UV-behandling. (BEMP 3.4.6)
10. Gjenvinning av gråvann eller regnvann	(j/n)	Denne indikatoren angir om det er installert og om det brukes et system som benytter gråvann til innendørs eller utendørs formål (f.eks. vanning), eller som benytter regnvann til innendørs formål (f.eks. toalettspyling).	Per lokale På organisasjonsnivå: % av lokalene	Vann	Installering av et system for gjenvinning av regnvann som dekker behovet for intern bruk av vann og/eller et system for gjenvinning av gråvann som dekker behovet for intern eller ekstern bruk av vann. (BEMP 3.4.7)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
11. Avfallsproduksjon per overnatting	kg/overnatting	Denne indikatoren viser til den samlede produksjonen av avfall (sortert og usortert). Formålet er å vurdere hvor effektive tiltakene for forebygging av avfall er (f.eks. ombruk).	Minst per hotell eller tilsvarende (kan slås sammen på organisasjonsnivå) Per kildeområde (f.eks. kjøkken, rengjøring)	Avfall Materialeffektivitet	Samlet avfallsproduksjon (sortert pluss usortert) $\leq 0,6$ kg per overnatting. (BEMP 3.5.1)
12. Prosentdel av avfall som sendes til gjenvinning	%	Denne indikatoren angir mengden avfall (uttrykt i vekt) som samles inn for seg og sendes til gjenvinning.	Per hotell eller tilsvarende (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	Minst 84 % av avfallet, uttrykt i vekt, sendes til gjenvinning. (BEMP 3.5.2)
13. Usortert mengde avfall per overnatting	kg/overnatting	Denne indikatoren måler mengden usortert avfall (som ikke sendes til gjenvinning).	Per hotell eller tilsvarende (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	Usortert avfall som sendes til sluttbehandling, er $\leq 0,16$ kg per overnatting. (BEMP 3.5.2)
14. Virkningsgraden ved rensing av spillvann på stedet	% av BOD ₅ , COD, samlet mengde nitrogen, samlet mengde fosfor som fjernes Konsentrasjon av BOD ₅ , COD, samlet mengde nitrogen, samlet mengde fosfor i det endelige spillvannet (mg/l)	Denne indikatoren viser til ytelsen i anlegg for rensing av spillvann på stedet (dersom de finnes).	Per hotell eller tilsvarende	Avfall Vann	Dersom det ikke er mulig å sende spillvann til et sentralt renseanlegg, omfatter rensing av spillvann på stedet forbehandling (siling/filtrering, utjevning og sedimentering) fulgt av biologisk behandling med > 95 % fjerning av BOD ₅ , > 90 % nitrifikasjon og (ekstern) anaerob nedbryting av overflødig slam. (BEMP 3.5.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
15. Gjennomføring av en stedsspesifikk plan for energistyring	(j/n)	Indikatoren angir om det gjennomføres en stedsspesifikk plan for energistyring som omfatter bruk av delmåling av alle viktige prosesser med høyt energiforbruk og om primært energiforbruk og energirelaterte CO ₂ -utslipp beregnes og rapporteres.	Per hotell eller tilsvarende og på organisasjonsnivå (sammenlagt verdi)	Energieffektivitet	Gjennomføring av en stedsspesifikk plan for energistyring som omfatter: (i) bruk av delmåling og referansemåling av alle prosesser med høyt energiforbruk, (ii) beregning og rapportering av primært energiforbruk og energirelaterte CO ₂ -utslipp. (BEMP 3.6.1)
16. Spesifikt energiforbruk	kWh/m ² ·år	Samlet energiforbruk per arealenhet og per år uttrykt som sluttenergi. Fornybar energi som produseres på stedet, bør ikke trekkes fra. Dersom energi til oppvarming og kjøling kan skilles fra energi brukt til andre prosesser, anbefales det å rapportere dem hver for seg.	Per hotell eller tilsvarende og på organisasjonsnivå (sammenlagt verdi)	Energieffektivitet	For eksisterende bygninger, sluttforbruk av energi til varme-, ventilasjons- og klimaanlegg og vannoppvarming ≤ 75 kWh, eller samlet sluttforbruk av energi ≤ 180 kWh, per m ² oppvarmet og avkjølt areal per år. (BEMP 3.6.1, 3.6.2 og 3.6.3) For nye bygninger oppfylder energiytelsen standardene Minergie P eller PassiveHouse eller tilsvarende. (BEMP 3.6.2 og 3.6.3) Når det er mulig, foretrekkes vann-varmepumper og/eller geotermisk oppvarming/kjøling i stedet for vanlige varme- og kjølesystemer, og varmepumpene oppfyller kriteriene for EU-miljømerket. (BEMP 3.6.4) Samlet elektrisitetsforbruk ≤ 80 kWh per m ² ·år (oppvarmet og avkjølt gulvareal). (BEMP 3.6.5)
17. Den installerte belysningens effekt	W/m ²	Den installerte belysningens forbruk for å dekke belysningsbehovet per arealenhet.	Per hotell eller tilsvarende	Energieffektivitet	Den installerte belysningens effekt (W/m ²). (BEMP 3.6.5) Elektrisitetsforbruk til belysning ≤ 25 kWh per m ² ·år (oppvarmet og avkjølt gulvareal). (BEMP 3.6.5)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
		En alternativ god teknisk indikator er lumen/m ² , men miljøprestasjonen er nærmere knyttet til installert effekt målt i W/m ² .			Samlet elektrisitetsforbruk ≤ 80 kWh per m ² år (oppvarmet og avkjølt gulvareal). (BEMP 3.6.5)
18. Prosentdel av sluttforbruk av energi som dekkes av fornybar energi som produseres på stedet	%	Forholdet mellom fornybar energi som produseres på overnattingsstedet, og stedets samlede energiforbruk uttrykt som sluttenergi.	Per hotell eller tilsvarende og på organisasjonsnivå (sammenlagt verdi)	Energieffektivitet	Det som tilsvarer 50 % av overnattingsstedets årlige energiforbruk produseres av fornybare kilder på stedet. (BEMP 3.6.6)
19. Bruk av godkjente sertifikater for fornybar energi	(j/n)	Denne indikatoren angir om overnattingsstedet kjøper sertifisert fornybar energi eksternt (f.eks. fornybar elektrisitet). Sertifiseringen skal sikre at den innkjøpte fornybare energien ikke allerede er medregnet av en annen organisasjon eller inngår i den nasjonale gjennomsnittlige elektrisitetsproduksjonspakken.	Per hotell eller tilsvarende og på organisasjonsnivå (sammenlagt verdi)	Energieffektivitet	100 % av elektrisiteten kommer fra sporbare fornybare elektrisitetskilder som ikke allerede er medregnet av en annen organisasjon eller inngår i den nasjonale gjennomsnittlige elektrisitetsproduksjonspakken, eller som er mindre enn to år gammel. (BEMP 3.6.6)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
RESTAURANTER OG HOTELLKJØKKEN					
1. Prosentdel miljøsertifiserte ingredienser (etter verdi)	%	Denne indikatoren viser til ingredienser som er sertifisert i henhold til relevante miljøstandarder (f.eks. økologiske, MSC).	Per innkjøpt hovedingrediens (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Alle	Organisasjonen kan framlegge dokumenterte opplysninger, minst om opprinnelsesland, for alle hovedingredienser. (BEMP 3.7.1) Minst 60 % av næringsmidlene og drikkevarene, etter innkjøpsverdi, er miljøsertifisert (f.eks. økologiske). (BEMP 3.7.1)
2. Produksjon av organisk avfall per spise gjest	kg/spise gjest	Samlet mengde organisk avfall som er produsert dividert med antall framsatte kuverter (spise gjester).	Per kjøkken eller hotell (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	Samlet produksjon av organisk avfall $\leq 0,25$ kg per spise gjest, og produksjon av avfall som kan unngås, $\leq 0,18$ kg per spise gjest. (BEMP 3.7.2)
3. Prosentdel av det organiske avfallet som sendes til anaerob nedbryting, alternativ energiutnyttning, kompostering på stedet eller sendes til kompostering	%	Restauranter og hotellkjøkken bør rapportere separat mengden organisk avfall som går til anaerob nedbryting, alternativ energiutnyttning, kompostering på stedet eller sendes til kompostering, som prosentdel av samlet mengde produsert organisk avfall.	Per kjøkken eller hotell (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	≥ 95 % av det organiske avfallet sorteres og sendes ikke til deponering, men sendes om mulig til anaerob nedbryting eller alternativ energiutnyttning. (BEMP 3.7.2)
4. Kjøkkenets vannforbruk per spise gjest	l/spise gjest	Forholdet mellom kjøkkenets samlede vannforbruk og antall framsatte kuverter (spise gjester).	Minst per kjøkken eller hotell (kan slås sammen på organisasjonsnivå) Per prosess	Vann Energieffektivitet	Gjennomføring av en vannforvaltningsplan for kjøkkenet som omfatter overvåking og rapportering av kjøkkenets samlede vannforbruk uttrykt som vannforbruk per spise gjest, og identifikasjon av prioriterte tiltak for å redusere vannforbruket. (BEMP 3.7.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
		Flere prosesser bidrar til vannforbruket, og ideelt sett bør derfor overvåking skje på prosessnivå (oppvask, kraner, dampkoker osv.).			
5. Prosentdel kjemikalier i oppvaskmidler og kjøkkenrengjøringsmidler med miljømerking	%	Denne indikatoren angir prosentdelen kjemikalier til oppvask og kjøkkenrengjøring med ISO type I-miljømerking.	Per lokale	Avfall	Minst 70 % av innkjøpsvolumet av kjemiske rengjøringsmidler (unntatt rengjøringsmidler til stekeovner) til oppvask og rengjøring har miljømerking (f.eks. EU-miljømerket). (BEMP 3.7.3)
6. Spesifikt energiforbruk per spise gjest	kWh/spise gjest	Kjøkkenets samlede energiforbruk dividert med antall kuverter. Denne indikatoren omfatter alle energikilder (f.eks. elektrisitet, naturgass, LPG). Flere prosesser bidrar til energiforbruket, og ideelt sett bør derfor overvåking skje på prosessnivå (matlaging, kjøling, oppvask osv.).	Minst per kjøkken eller hotell (kan slås sammen på organisasjonsnivå) Per prosess	Energieffektivitet	Gjennomføring av en energistyringsplan for kjøkkenet som omfatter overvåking og rapportering av kjøkkenets samlede energiforbruk uttrykt som energiforbruk per spise gjest, og identifikasjon av prioriterte tiltak for å redusere energiforbruket. (BEMP 3.7.4)

CAMPINGPLASSER

1. Informasjon/opplæringstilbud om miljøspørsmål er tilgjengelig for gjestene (j/n)	(j/n)	Denne indikatoren gjelder tilgangen til for eksempel opplysninger om transportmidler med liten miljøvirkning (f.eks. sykler, offentlig transport, elektriske kjøretøyer), tilbud om kurs som tar for seg miljøspørsmål, og naturstier.	Per campingplass	Alle	Overnattingsstedet oppfordrer til og fremmer miljømessig ansvarlig atferd og miljømessig ansvarlige aktiviteter og tilbyr opplæring i miljøspørsmål for gjestene gjennom aktiviteter og kurs på stedet. (BEMP 3.8.1)
---	-------	--	------------------	------	--

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
2. Gjennomføring av en plan for forvaltning av biologisk mangfold	(j/n)	Indikatoren viser til gjennomføringen av en plan for forvaltning av biologisk mangfold på campingplassen.	Per campingplass	Biologisk mangfold	<p>Opprettholde eller øke det biologiske mangfoldet på stedet ved å plante arter som er hjemmehørende i området, skape tilfluktsteder for lokale dyrearter og sette opp grønne eller brune tak der det er mulig, og ved å minimere mengden kjemiske stoffer og lys- og støyforurensning. (BEMP 3.8.2)</p> <p>Minimere lysforurensning og forstyrrelser av plante- og dyrelivet ved å installere tids- eller følerstyrte effektive lyskilder til ekstern belysning med riktig vinkel som ikke gir opplys. (BEMP 3.8.2)</p> <p>Redusere vannforbruket mest mulig ved å plante arter som er hjemmehørende i området og ldekke til jorden, og ved å installere kontrollerte vanningsanlegg som om mulig bruker gråvann. (BEMP 3.8.2)</p>
3. Spesifikt energiforbruk per overnatting	kWh/overnatting	<p>Samlet energiforbruk på campingplassen per overnatting uttrykt som sluttenergi.</p> <p>Det skal tydelig angis om fornybar energi som produseres på stedet, inngår i tallet, og dette kan uansett også angis separat.</p> <p>Energiforbruk i bygninger og kjøkken kan også angis separat som kWh/m²·år og kWh/spisegjest.</p>	<p>Per campingplass (kan slås sammen på organisasjonsnivå)</p> <p>Per prosess</p>	Energieffektivitet	Spesifikt sluttforbruk av energi (unntatt fornybar energi som produseres på stedet) er ≤ 2,0 kWh per overnatting. (BEMP 3.8.3)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
4. Prosentdel av sluttforbruk av energi som dekkes av fornybar energi som produseres på stedet	%	Denne indikatoren beregnes som prosentdel av sluttforbruket av energi som leveres ved produksjon av fornybar energi på stedet.	Per campingplass (kan slås sammen på organisasjonsnivå) Per prosess	Energieffektivitet	— (BEMP 3.8.3)
5. Bruk av godkjente sertifikater for fornybar energi	(j/n)	Denne indikatoren angir om overnattingsstedet kjøper sertifisert fornybar energi eksternt (f.eks. fornybar elektrisitet). Sertifiseringen skal sikre at den innkjøpte fornybare energien ikke allerede er medregnet av en annen organisasjon eller inngår i den nasjonale gjennomsnittlige elektrisitetsproduksjonspakken.	Per campingplass (kan slås sammen på organisasjonsnivå) Per prosess	Energieffektivitet	100 % av elektrisiteten kommer fra sporbare fornybare elektrisitetskilder som ikke allerede er medregnet av en annen organisasjon eller inngår i den nasjonale gjennomsnittlige elektrisitetsproduksjonspakken, eller som er mindre enn to år gammel. (BEMP 3.8.3)
6. Vannforbruk per overnatting	l/overnatting	Vannforbruket på campingplassen måles i et helt år og divideres med antall overnattinger. Vannforbruket for store svømmebassenger eller restauranter som betjener en høy andel gjester som ikke bor på stedet, kan utelukkes fra denne indikatoren for referansemåling av overnattingssteder.	Per campingplass (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Vann	Samlet vannforbruk \leq 94 liter per overnatting på fire- og femstjerners campingplasser med full service, og vannforbruk \leq 58 liter per overnatting på alle andre campingplasser. (BEMP 3.8.4)

Indikator	Vanlig enhet	Kort beskrivelse	Anbefalt minstenivå for overvåking	Tilhørende grunnleggende indikator i henhold til vedlegg IV til forordning (EF) nr. 1221/2009 (avsnitt C.2)	Standardverdi for referansemåling av beste kvalitet og tilhørende beste miljøstyringspraksis
7. Usortert mengde avfall per overnatting	kg/overnatting	Denne indikatoren måler mengden usortert avfall som er produsert.	Minst per campingplass eller tilsvarende (kan slås sammen på organisasjonsnivå)	Avfall Materialeffektivitet	Samlet mengde restavfall som sendes til sluttbehandling, er $\leq 0,2$ kg per overnatting. (BEMP 3.8.5)